ĢENERĀLADVOKĀTA NILSA VĀLA [*NILS WAHL*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2016. gada 8. septembrī [1]

Atzinuma tiesvedība 3/15,

kura uzsākta pēc Eiropas Komisijas lūguma

Eiropas Savienības veikta starptautisku nolīgumu noslēgšana — Marrākešas līgums, kas atvieglo piekļuvi iespieddarbiem personām, kuras ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai drukas lasītnespēju citu iemeslu dēļ — Savienības kompetence — Juridiskie pamati — LESD 19. pants — LESD 114. pants — LESD 153. pants — LESD 207. pants — LESD 209. pants — Direktīva 2001/29/EK

1. Tas, ka ar starptautiskiem nolīgumiem var tikt mēģināts vienlaicīgi sasniegt vairākus mērķus, izskaidro to, kāpēc Savienības veikta šādu nolīgumu noslēgšana ES tiesībās var radīt zināmus specifiskus tiesību jautājumus. Reizēm īpaši sarežģīta var būt pareiza juridiskā pamata starptautiskā nolīguma noslēgšanai un Eiropas Savienības kompetences, kas tiek īstenota, noslēdzot šo līgumu, noteikšana. Diemžēl – kas gan, šķiet, nepārsteidz – attiecībā uz šādiem jautājumiem ES iestādes un dalībvalstu valdības reizēm izdara atšķirīgus secinājumus.

2. Šādu situāciju ilustrē šī lieta, kurā Komisija lūdz Tiesu noskaidrot, vai Eiropas Savienībai ir ekskluzīva kompetence noslēgt Marrākešas līgumu, kas atvieglo piekļuvi iespieddarbiem personām, kuras ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai drukas lasītnespēju citu iemeslu dēļ [2] (turpmāk tekstā – "Marrākešas līgums"), par kuru notika sarunas Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācijas (turpmāk tekstā – "*WIPO*") ietvaros.

I – **Atbilstošās tiesību normas**

A – *Marrākešas līgums*

3. Marrākešas līguma preambulā līgumslēdzējas puses tostarp izklāsta šī līguma pieņemšanas iemeslus un tā mērķi. Konkrēti, pirmām kārtām tās atgādina "Vispārēja cilvēktiesību deklarācijā un Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā par personu ar invaliditāti [tiesībām] noteiktos nediskriminācijas, vienlīdzīgu iespēju, pieejamības un pilnīgas un efektīvas līdzdalības un iekļaušanās sabiedrībā principus." Paturot prātā "problēmas, kas apdraud tādu personu pilnvērtīgu attīstību, kurām ir redzes traucējumi vai drukas lasītnespēja citu iemeslu dēļ", tās uzsver to, "cik svarīgi ir aizsargāt autortiesības, lai stimulētu un atlīdzinātu literatūras un mākslas darbus". Tās paziņo, ka apzinās "šķēršļus, ar kādiem sastopas personas, ar redzes traucējumiem vai drukas lasītnespēju citu iemeslu dēļ", un "vajadzību gan

1 — Oriģinālvaloda – angļu.

2 — Marrākešas līgums, kas atvieglo piekļuvi iespieddarbiem personām, kuras ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai drukas lasītnespēju citu iemeslu dēļ, Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācija, 2013. gada 27. jūnijs, TRT/MARRAKESH/001.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

palielināt darbu skaitu pieejamā formātā, gan uzlabot šādu darbu apriti". Tās atzīst, ka, "neraugoties uz atšķirībām valstu tiesību aktos autortiesību jomā, var pastiprināt [jauno] informācijas un komunikāciju tehnoloģiju pozitīvo ietekmi uz to personu dzīvi, kurām ir redzes traucējumi vai drukas lasītnespēja citu iemeslu dēļ, uzlabojot tiesisko regulējumu starptautiskā līmenī".

4. Preambulā uzsvērts arī, ka, lai gan "daudzas dalībvalstis ir noteikušas ierobežojumus un izņēmumus savos tiesību aktos autortiesību jomā personām, kurām ir redzes traucējumi vai drukas lasītnespēja citu iemeslu dēļ", "šādām personām vēl aizvien trūkst darbu [kopiju] pieejamā formātā". Patiešām, darbu padarīšana pieejamiem šīm personām un iespēju trūkums pārrobežu apmaiņas veikšanai liek šai nolūkā nepieciešamos centienus divkāršot.

5. Līgumslēdzējas puses turklāt atzīst to, "cik svarīga ir gan tiesību īpašnieku loma, padarot savus darbus pieejamus personām, kurām ir redzes traucējumi vai drukas lasītnespēja citu iemeslu dēļ, gan attiecīgi ierobežojumi, padarīt darbus pieejamus šīm personām jo īpaši tad, ja tirgus nespēj nodrošināt šādu pieeju". Turklāt tās atzīst "vajadzību saglabāt līdzsvaru starp autortiesību efektīvu aizsardzību un plašākas sabiedrības interesēm [..]. un to, ka šādam līdzsvaram ir jāatvieglo efektīva un savlaicīga piekļuve darbiem tādu personu interesēs, kurām ir redzes traucējumi vai drukas lasītnespēja citu iemeslu dēļ".

6. Marrākešas līguma 2. pantā ir ietvertas "darbu"[3], "kopijas pieejamā formātā"[4] un "pilnvarotas struktūras"[5] definīcijas šī līguma mērķiem. Savukārt 3. pantā ir definēts "saņēmējs" – būtībā saņēmējs ir definēts kā persona, kuru skar viena vai vairākas no nespējām, kas traucē efektīvi lasīt drukātu tekstu. Šī plašā definīcija ietver personas, kurām ir redzes traucējumi, kā arī personas ar fiziskiem traucējumiem, kuru dēļ tās nespēj turēt grāmatu vai manipulēt ar to.

7. Līgumslēdzēju pušu pienākumi it īpaši ir noteikti Marrākešas līguma 4.–6. pantā. Konkrēti, 4. panta 1. punktā ir paredzēts, ka valsts tiesību aktos autortiesību jomā ir ar zināmiem nosacījumiem jānosaka izņēmumi vai ierobežojumi, lai atvieglotu saņēmējiem piekļuvi darbiem, izmantojot kopijas pieejamā formātā. Šajā tiesību normā turklāt noteikts, ka, lai saņēmējiem atvieglotu piekļuvi darbiem, līgumslēdzējas puses var noteikt ierobežojumu vai izņēmumu attiecībā uz publiska izpildījuma tiesībām. 5. panta 1. punkts attiecas uz pārrobežu apmaiņu ar kopijām pieejamā formātā. Līgumslēdzējam pusēm ir jāparedz, ka "gadījumā, ja kopiju pieejamā formātā izgatavo saskaņā ar ierobežojumu vai izņēmumu vai saskaņā ar likumu, pilnvarota struktūra šādu kopiju pieejamā formātā var izplatīt vai padarīt pieejamu saņēmējam vai struktūrai, kas pilnvarota citā līgumslēdzēja pusē". 6. pants attiecas uz kopiju pieejamā formātā importu, un tajā noteikts, ka, "ciktāl līgumslēdzējas puses valsts tiesību akti ļauj saņēmējam, personai, kas rīkojas viņa vārdā, vai pilnvarotai struktūrai padarīt pieejamu darba kopiju pieejamā formātā, saskaņā ar attiecīgās līgumslēdzējas puses valsts tiesību aktiem minētajiem subjektiem ļauts, nesaņemot tiesību īpašnieka piekrišanu, arī importēt kopiju pieejamā formātā saņēmēju lietošanai".

8. Marrākešas līguma 7. pantā noteikts, ka līgumslēdzējas puses nodrošina saņēmēju piekļuvi, ja tiesību īpašnieki autortiesību aizsardzībai izmanto tehnoloģiskus pasākumus. Šī līguma 8. panta mērķis ir aizsargāt saņēmēju privātumu, savukārt tā 9. pants attiecas uz sadarbību, lai veicinātu pārrobežu apmaiņu ar kopijām pieejamā formātā.

3 — "Darbi" nozīmē literatūras un mākslas darbus Bernes konvencijas par literatūras un mākslas darbu aizsardzību (turpmāk tekstā – "Bernes konvencija") 2. panta 1. punkta nozīmē, kas atveidoti kā teksts, apzīmējums un/vai ar to saistītas ilustrācijas un kas ir publicēti vai citādi publiskoti kādā no plašsaziņas līdzekļiem. Šis jēdziens ietver tādus darbus audio formātā kā, piemēram, audiogrāmatas.

4 — "Kopija pieejamā formātā" nozīmē darba kopiju alternatīvā veidā vai formā, kas ļauj saņēmējam piekļūt šim darbam. To var izmantot vienīgi saņēmēji, un tajā ir jāsaglabā sākotnējā darba integritāte.

5 — "Pilnvarota struktūra" ir valdības iestāde vai cita organizācija, kuru atzinusi valdība un kura, ievērojot bezpeļņas principu, personām, kuras ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai drukas lasītnespēju citu iemeslu dēļ, nodrošina izglītību, pedagoģisko izglītību, adaptīvo lasīšanu vai piekļuvi informācijai.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

9. Marrākešas līguma 10., 11. un 12. pantā ir sniegtas vispārējas norādes par līguma interpretāciju un piemērošanu. 11. pantā tostarp noteikts, ka līgumslēdzējām pusēm ir jāpilda saistības, kas izriet no Bernes konvencijas, Līguma par ar tirdzniecību saistītām intelektuālā īpašuma tiesībām (turpmāk tekstā –"*TRIPS* līgums") un *WIPO* Līguma par autortiesībām (turpmāk tekstā –"Līgums par autortiesībām") [6].

10. Visbeidzot, Marrākešas līguma 13.–22. pantā ir ietvertas administratīvas un procesuālas tiesību normas. Precīzāk, 15. panta 3. punktā ir noteikts: "Eiropas Savienība, kas diplomātiskajā konferencē, kurā pieņemts šis līgums, ir sniegusi iepriekš minētajā punktā norādīto paziņojumu, var kļūt par šā līguma pusi." 18. pantā precizēts, ka šis līgums stājas spēkā, "kad pagājuši trīs mēneši pēc tam, kad 20 par līgumslēdzējam pusēm kļūt tiesīgas puses [..] ir iesniegušas savus ratifikācijas vai pievienošanās dokumentus". 21. panta 1. punktā norādīts, ka "šis līgums ir parakstīts vienā oriģināleksemplārā angļu, arābu, ķīniešu, franču, krievu un spāņu valodā un visas līguma versijas šajās valodās ir vienlīdz autentiskas".

B – *Savienības tiesības*

11. Ar Direktīvu 2001/29/EK [7] tiek saskaņoti daži autortiesību un blakustiesību aspekti informācijas sabiedrībā. It īpaši ar šo tiesību aktu attiecībā uz autoriem tiek saskaņotas ekskluzīvās reproducēšanas tiesības (2. panta a) punkts), tiesības uz darbu izziņošanu, ieskaitot tiesības uz šo darbu publiskošanu (3. panta 1. punkts), un ekskluzīvās viņu darbu izplatīšanas tiesības (4. pants).

12. Direktīvas 2001/29 5. panta 2. un 3. punktā ir uzskaitīti gadījumi, kad dalībvalstis drīkst paredzēt izņēmumus un ierobežojumus attiecīgi 2. pantā noteiktajam reproducēšanas tiesībām un citam direktīvas 2. un 3. pantā noteiktajām tiesībām. Precīzāk, 5. panta 3. punkta b) apakšpunktā minēta "izmantošana invalīdu labā, kas ir tieši saistīta ar attiecīgo invaliditātes gadījumu un kas pēc rakstura ir nekomerciāla, ciktāl tas vajadzīgs attiecīgajā invaliditātes gadījumā" [8]. 5. panta 4. punktā piebilsts, ka, "ja dalībvalsts drīkst paredzēt izņēmumu vai ierobežojumu reproducēšanas tiesībām, ievērojot 2. un 3. punktu, tās tāpat drīkst arī paredzēt izņēmumu vai ierobežojumu 4. pantā minētajām izplatīšanas tiesībām, ciktāl to pamato atļautās reproducēšanas mērķis". Savukārt 5. panta 5. punktā precizēts, ka paredzētos izņēmumus un ierobežojumus "piemēro tikai dažos īpašos gadījumos, kas nav pretrunā ar darba vai cita tiesību objekta parasto izmantošanu un nepamatoti neskar tiesību subjekta likumīgās intereses".

13. Direktīvas 2001/29 6. panta 1. un 4. punktā ir noteikts:

"1. Dalībvalstis paredz atbilstīgu tiesisko aizsardzību pret jebkuru efektīvu tehnoloģisko pasākumu apiešanu, ko attiecīgā persona veic, apzinoties savu rīcību, vai, ja tai ir jāapzinās sava rīcība.

[..]

4. Neatkarīgi no 1. punktā paredzētās tiesiskās aizsardzības, ja tiesību subjekti [īpašnieki] neveic brīvprātīgus pasākumus, tajā skaitā neslēdz nolīgumus tiesību subjektu [īpašnieku] un citu attiecīgo personu starpā, dalībvalstis veic attiecīgus pasākumus, lai nodrošinātu to, ka labuma guvējiem, kas gūst labumu no izņēmuma vai ierobežojuma, kurš paredzēts attiecīgo valstu tiesību aktos saskaņā ar

6 — 11. pants ir jālasa, ņemot vērā preambulas desmito apsvērumu, saskaņā ar kuru līgumslēdzējas puses apstiprina savas saistības saskaņā ar esošajiem starptautiskajiem līgumiem par autortiesību aizsardzību un to, cik svarīga ir "trīs posmu pārbaude" attiecībā uz ierobežojumiem un izņēmumiem, kas noteikti Bernes konvencijas 9. panta 2. punktā.

7 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 22. maija Direktīva par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā (OV 2001, L 167, 10. lpp.).

8 — Direktīvas 2001/29 preambulas 34. apsvērumā noteikts: "Dalībvalstīm būtu jādod iespēja paredzēt dažus izņēmumus vai ierobežojumus, piemēram, izglītības un zinātnes nolūkā, publisku iestāžu, piemēram, bibliotēku un arhīvu, labā, ziņu reportāžas nolūkā, citātiem, *invalīdiem lietošanai*, izmantošanai sabiedrības drošības nolūkā un izmantošanai administratīvajos un tiesu procesos" (izcēlums mans).

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

5. panta 2. punkta a) apakšpunktu, 2. punkta c) apakšpunktu, 2. punkta d) apakšpunktu, 2. punkta e) apakšpunktu, 3. punkta a) apakšpunktu, 3. punkta b) apakšpunktu vai 3. punkta e) apakšpunktu, tiesību subjekti [īpašnieki] dara pieejamus līdzekļus labuma gūšanai no attiecīgā izņēmuma vai ierobežojuma, ciktāl vajadzīgs, lai gūtu labumu no attiecīgā izņēmuma vai ierobežojuma, un ja attiecīgajam labuma guvējam attiecīgais aizsargātais darbs vai tiesību objekts ir likumīgi pieejams.

[..]"

II – **Fakti, lūgums sniegt atzinumu un tiesvedība Tiesā**

A – *Lietas faktiskie apstākļi*

14. 2009. gadā *WIPO* tika uzsāktas sarunas par eventuālu starptautisko nolīgumu, kurā tiktu noteikti autortiesību ierobežojumi un izņēmumi par labu personām, kas ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai drukas lasītnespēju citu iemeslu dēļ, ar mērķi veicināt pārrobežu apmaiņu ar kopijām pieejamā formātā.

15. 2012. gada 26. novembrī Padome pieņēma lēmumu, ar kuru tā pilnvaroja Komisiju Eiropas Savienības vārdā piedalīties šajās sarunās[9]. *WIPO* sarunas tika sekmīgi noslēgtas diplomātiskajā konferencē, kas 2013. gada 17.–28. jūnijā notika Marrākešā. To rezultātā 2013. gada 27. jūnijā tika noslēgts Marrākešas līgums.

16. 2014. gada 14. aprīlī Padome deva atļauju Marrākešas līguma parakstīšanai Eiropas Savienības vārdā[10]. Padomes lēmums bija balstīts gan uz LESD 114., gan 207. pantu. Tomēr saistībā ar to tika izteikti vairāki paziņojumi: Komisija paziņoja, ka tā uzskata, ka Marrākešas līguma priekšmets ir Savienības ekskluzīvajā kompetencē, savukārt vairākas dalībvalstis uzskatīja, ka runa ir par dalībvalstu un Eiropas Savienības dalīto kompetenci.

17. 2014. gada 21. oktobrī Komisija pieņēma priekšlikumu lēmumam par to, lai Eiropas Savienības vārdā noslēgtu Marrākešas līgumu (turpmāk tekstā – "aplūkojamais lēmums")[11]. Priekšlikums Padomes lēmumam bija balstīts uz LESD 114. un 207. pantu un 218. panta 6. punkta a) apakšpunkta v) punktu. Pēc daudzām diskusijām, it īpaši pastāvīgo pārstāvju komitejā (*COREPER*), šis priekšlikums tomēr neieguva nepieciešamo vairākumu Padomē, jo dalībvalstīm bija domstarpības par to, vai Marrākešas līgums ietilpst Savienības ekskluzīvā kompetencē. Tādējādi līdz šim brīdim Savienība nav noslēgusi Marrākešas līgumu.

18. Tomēr 2015. gada 19. maijā Padome nolēma LESD 241. panta kārtībā lūgt Komisijai nekavējoties iesniegt tiesību akta priekšlikumu ES tiesiskā regulējuma grozīšanai, lai īstenotu Marrākešas līgumu.

19. Šādos apstākļos Komisija 2015. gada 17. jūlijā nolēma iesniegt lūgumu Tiesai LESD 218. panta 11. punkta kārtībā sniegt atzinumu par Eiropas Savienības kompetences būtību attiecībā uz Marrākešas līgumu.

20. 2015. gada 6. oktobrī Komisija apstiprinoši atbildēja uz LESD 241. panta kārtībā izteikto Padomes lūgumu, paziņodama, ka tā iesniegs likumdošanas priekšlikumu, lai Savienības tiesības saskaņotu ar Marrākešas līgumu.

9 — Padomes lēmums par Eiropas Savienības dalību sarunās par starptautisku līgumu Pasaules intelektuālā īpašuma organizācijas ietvaros par labāku piekļuvi grāmatām cilvēkiem ar drukas lasītnespēju; 16259/12.

10 — Padomes 2014. gada 14. aprīļa Lēmums 2014/221/ES par to, lai Eiropas Savienības vārdā parakstītu Marrākešas līgumu, kas atvieglo piekļuvi iespieddarbiem personām, kuras ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai drukas lasītnespēju citu iemeslu dēļ (OV 2014, L 115, 1. lpp.).

11 — COM(2014) 638 *final*.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

B – *Lūgums sniegt atzinumu*

21. Tiesai iesniegtais Komisijas lūgums sniegt atzinumu ir formulēts šādi:

"Vai Eiropas Savienībai ir ekskluzīva kompetence noslēgt [Marrākešas līgumu]?"

22. Komisijas lūgumam sniegt atzinumu ir pievienots Marrākešas līguma teksts trīs autentiskās versijās (angļu, franču un spāņu valodā).

C – *Tiesvedība Tiesā*

23. Rakstveida apsvērumus šajā tiesvedībā iesniedza Čehijas Republikas, Francijas, Lietuvas, Ungārijas, Rumānijas, Somijas un Apvienotās Karalistes valdības un Eiropas Parlaments. Čehijas Republikas, Francijas, Lietuvas, Ungārijas, Itālijas, Rumānijas, Somijas un Apvienotās Karalistes valdības, Eiropas Parlaments, Padome un Komisija 2016. gada 7. jūnija tiesas sēde sniedza mutvārdu apsvērumus.

D – *Tiesā iesniegto apsvērumu kopsavilkums*

24. Komisija Tiesai ierosina uz lūgumu sniegt atzinumu atbildēt, ka Marrākešas līgums ir Savienības ekskluzīvā kompetencē. Komisija uzskata, ka materiālie juridiskie pamati ir, pirmkārt, LESD 114. pants un, otrkārt, LESD 207. pants. Pirmā no šīm tiesību normām tiek izmantota saskaņojošās ietekmes dēļ, kura, pēc Komisijas domam, Marrākešas līgumam būs uz dažiem autortiesību un blakustiesību aspektiem. Pēdējā tiesību norma tiek uzskatīta par atbilstīgu tāpēc, ka Marrākešas līguma mērķis it īpaši ir nodrošināt pārrobežu apmaiņu ar kopijām pieejamā formātā starp līgumslēdzējām pusēm, tostarp starp Eiropas Savienību un trešajām valstīm. Neraugoties uz to konkrētajiem juridiskajiem pamatiem, pēc Komisijas domām, ES ir ekskluzīva kompetence, pamatojoties uz LESD 3. panta 2 punktu, jo Marrākešas līguma noslēgšana var ietekmēt vai mainīt Direktīvas 2001/29 tiesību normu piemērojamību.

25. Eiropas Parlaments atbalsta Komisijas nostāju. Pēc tā domām, LESD 114. un 207. pants ir pareizais aplūkojamā lēmuma juridiskais pamats. Savienības ekskluzīvā kompetence noslēgt Marrākešas līgumu izriet no LESD 3. panta 2. punkta: pienākums valsts tiesību aktos par autortiesībām paredzēt ierobežojumus un izņēmumus ietilpst Direktīvas 2001/29 vispārīgi un konkrēti tās 5. panta 3. punkta b) apakšpunkta piemērošanas jomā. Taču Padome neieņem nostāju par ES kompetences būtību vai aplūkojamā lēmuma materiālo juridisko pamatu. Tā vienīgi noliedz to, ka fakts, ka tā ir formāli lūgusi Komisiju LESD 241. panta kārtībā iesniegt tiesību akta priekšlikumu, varētu jebkādā veidā ietekmēt Savienības kompetences vērtējumu.

26. Savukārt Čehijas Republikas, Francijas, Lietuvas, Ungārijas, Rumānijas, Somijas un Apvienotās Karalistes valdības uzskata, ka Savienībai nav ekskluzīvas kompetences noslēgt Marrākešas līgumu. Visas šīs valdības it īpaši apgalvo, ka LESD 3. panta 2. punktā paredzētie ekskluzīvās kompetences nosacījumi nav izpildīti. Tomēr attiecībā uz aplūkojamā lēmuma materiālajiem juridiskajiem pamatiem šo valdību uzskati atšķiras.

27. Lietuvas valdība piekrīt Komisijai un Eiropas Parlamentam, ka LESD 114. un 207. pants ir pareizs juridiskais pamats. Francijas valdība sākotnēji savos rakstveida apsvērumos uzskatīja, ka LESD 114. pants viens pats ir pareizs juridiskais pamats, taču vēlāk tiesas sēdē tā paziņoja, ka ir mainījusi savu nostāju un uzskata, ka ir jāatsaucas arī uz LESD 209. pantu.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

28. Arī Čehijas Republikas un Somijas valdības uzskata LESD 114. pantu par atbilstīgu, bet ierosina kā papildu juridisko pamatu iekļaut LESD 19. pantu. Ungārijas valdība apgalvo, ka atsauce uz LESD 114 pantu ir pareiza, bet no savas puses ierosina pievienot atsauci uz LESD 4. panta 2. punkta b) apakšpunktu, jo Marrākešas līgumam ir galvenokārt sociālās politikas mērķis.

29. Savukārt Apvienotās Karalistes valdība uzskata, ka LESD 114. pants nevar būt aplūkojamā lēmuma pamats, tāsprāt, lēmums ir jābalsta uz LESD 19. pantu vienu pašu vai alternatīvi apvienojumā ar LESD 207. pantu. Visbeidzot Rumānijas valdība nepauž viedokli par aplūkojamā lēmuma pareizo juridisko pamatu, bet apstrīd LESD 207. panta piemērojamību.

III – **Vērtējums**

A – *Ievads*

30. Komisijas lūgumā vienīgais jautājums, par ko tā lūdz Tiesas atzinumu, ir jautājums par to, vai Eiropas Savienībai ir ekskluzīva kompetence noslēgt Marrākešas līgumu.

31. Tomēr, lai atbildētu uz šo jautājumu, ir nepieciešams noteikt aplūkojamā lēmuma pareizo materiālo juridisko pamatu (vai pamatus). Ar ES līgumiem izveidotajā sistēmā, kas balstīta uz kompetenču piešķiršanas principu, pareiza juridiskā pamata izvēlei iestāžu ierosinātajam aktam ir konstitucionāla nozīme [12]. Šī izvēle nosaka to, vai Savienībai ir pilnvaras rīkoties, kādiem mērķiem tā var rīkoties, un procedūru, kāda tai jāievēro, ja tā rīkojas.

32. Tas ir īpaši nozīmīgi attiecībā uz Savienības veiktu starptautisko nolīgumu noslēgšanu. Kā Tiesa ir nospriedusi, tas, vai vienīgi Savienībai ir kompetence noslēgt nolīgumu vai arī šāda kompetence ir dalīta ar dalībvalstīm, it īpaši ir atkarīgs no to ES tiesību normu piemērošanas jomas, kas ES iestādēm var piešķirt pilnvaras piedalīties šādā nolīgumā [13]. Patiešām, dažās jomās Savienība nevar iegūt vēlāku ārēju ekskluzivitāti atbilstoši LESD 3. panta 2. punktam, pat ja tā jau ir īstenojusi iekšējo kompetenci. Tādējādi juridiskā pamata norādīšana iezīmē Savienības un dalībvalstu pilnvaru sadalījumu [14].

33. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru tiesību akta, tostarp tāda, kas tiek pieņemts starptautiska nolīguma noslēgšanai, juridiskā pamata izvēle ir jāpamato ar objektīviem faktoriem, kurus tiesa var pārbaudīt. Šādi faktori it īpaši ir tiesību akta mērķis un saturs. Ja, pārbaudot tiesību aktu, tiek konstatēts, ka tam ir divi mērķi vai ka tam ir divas sastāvdaļas, no kurām vienu var uzskatīt par galveno vai dominējošo, bet otrai ir tikai palīgraksturs, tad tiesību akts ir jābalsta tikai uz vienu juridisko pamatu, proti, uz to, ar ko saistīts galvenais vai dominējošais mērķis vai sastāvdaļa. Izņēmuma kārtā, ja ir konstatēts, ka tiesību aktam vienlaicīgi ir vairāki nedalāmi saistīti mērķi vai tas sastāv no vairākām daļām un viens no tiem nav uzskatāms par netiešu un pakārtotu otram, šāds tiesību akts ir jābalsta uz dažādiem atbilstīgiem juridiskiem pamatiem [15].

34. Tiesas pastāvīgajā judikatūrā tādējādi ir prasīts, lai starptautisko nolīgumu noslēgšanai, tāpat kā attiecībā uz jebkuru citu Eiropas Savienības tiesību aktu, tiktu mēģināts, ja vien iespējams, noteikt vienu vai, ja tas nav iespējams, pēc iespējas mazāku skaitu juridisko pamatu. Ir skaidrs, ka ar Lisabonas līguma – kas vienkāršo lēmumu pieņemšanas procedūras un paredz parastās likumdošanas procedūras

12 — Šajā ziņā skat. atzinumu 2/00, 2001. gada 6. decembris, EU:C:2001:664, 5. punkts.

13 — Skat. atzinumu 2/92, 1995. gada 24. marts, EU:C:1995:83, 12. punkts, un atzinumu 1/08, 2009. gada 30. novembris, EU:C:2009:739, 112. punkts.

14 — Skat. spriedumu, 2009. gada 1. oktobris, Komisija/Padome, C-370/07, EU:C:2009:590, 49. punkts.

15 — Šajā ziņā skat. spriedumu, 2016. gada 14. jūnijs, Parlaments/Padome, C-263/14, EU:C:2016:435, 43. un 44. punkts, un atzinumu 2/00, 2001. gada 6. decembris, EU:C:2001:664, 22. un 23. punkts un tajos minētā judikatūra.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

izmantošanu attiecībā uz lielāko daļu Savienības darbības jomu – stāšanos spēkā problēmas, kas izriet no vairāku juridisko pamatu līdzāspastāvēšanas ES tiesību aktos, ir, iespējams, mazākas. Tomēr pamatprincips, ka ir jāizvairās no jebkādas nevajadzīgas juridisko pamatu pavairošanas, neapšaubāmi joprojām ir spēkā.

35. Manuprāt, tas tā it īpaši ir attiecībā uz starptautiskiem nolīgumiem, kuri nosedz konkrētu jomu un kuriem parasti ir viens, skaidri definēts mērķis. Lai gan starptautiski nolīgumi, kas ir domāti attiecību starp līgumslēdzējām pusēm regulēšanai ļoti dažādās jomās (uz tiem bieži atsaucas kā uz "pamatnolīgumiem", "partnerattiecību nolīgumiem" vai "sadarbības nolīgumiem"), var vieglāk pamatot vairāku juridisko pamatu izmantošanu, tas tā nav, ja līguma darbības joma ir ierobežotāka un specifiska.

36. Ierosinātā juridiskā instrumenta t.s. smaguma centra (vai centru) noteikšana tomēr var izrādīties sarežģīts uzdevums. ES kompetences jomas Līgumos ir definētas dažādos veidos. Visās kategorijās kompetence ir lielākoties formulēta kā sasniedzamie mērķi (piemēram, iekšējais tirgus vai vides saglabāšana un aizsardzība). Šie mērķi savukārt var būt ierobežoti ar noteiktām "tēmām", kā, piemēram, tautsaimniecības nozarēm (piemēram, transports) vai konkrētām politikas jomām (piemēram, patērētāju aizsardzība), vai, tieši pretēji, būt formulēti plaši (piemēram, iekšējais tirgus) vai attiekties uz vairākām politikas jomām (piemēram, brīvības, drošības un tiesiskuma telpa). Taču citos gadījumos kompetence ir galvenokārt formulēta atkarībā no instrumentu veidiem, kādus Eiropas Savienība attiecīgajā jomā var pieņemt (kā tas ir, piemēram, muitas savienības, konkurences vai kopējās tirdzniecības politikas jomā). Visbeidzot, neatkarīgi no īstenotās kompetences Savienības ārējā darbībā vienmēr jāievēro tie paši principi un centieni.

37. Iepriekš minētās grūtības attiecībā uz ES tiesību akta juridiskā pamata noteikšanu rodas arī šajā lietā. Kā minēts iepriekš 24.–29. punktā, šajā tiesvedībā apsvērumus iesniegušās dalībvalstis un ES iestādes ir atsaukušās ne mazāk kā uz piecām dažādām LESD tiesību normām, kuras vienas pašas vai dažādās kombinācijās, pēc to domām, varētu veidot aplūkojamā lēmuma materiālos juridiskos pamatus: LESD 4. panta 2. punkta b) apakšpunktu, 19. panta 1. punktu, 114., 207. un 209. pantu.

38. Faktiski argumenti, kas piedāvāti katras no šīm tiesību normām atbalstam, ir zināmā mērā pārliecinoši. Tomēr, visu apsverot, es uzskatu, ka aplūkojamajam lēmumam būtu jābūt divkāršam juridiskajam pamatam, kā ierosina vairums apsvērumus iesniegušo dalībvalstu. Manuprāt, divas piemērojamās tiesību normas ir LESD 19. panta 1. punkts un 207. pants. Nākamajā iedaļā es paskaidrošu iemeslus, kāpēc es tā uzskatu. Šajā kontekstā es arī izskaidrošu, kāpēc, visu ņemot vērā, pārējo trīs tiesību normu atbalstam izvirzītie argumenti, lai gan nebūdami aplami, tomēr nepārliecina. Visbeidzot es aplūkošu šī lūguma sniegt atzinumu pašu būtību: to, vai Savienības kompetence noslēgt Marrākešas līgumu ir ekskluzīva vai dalīta.

B – *Materiālie juridiskie pamati*

1) LESD 207. pants

a) Vispārīgi apsvērumi

39. Komisija, kuru atbalsta Eiropas Parlaments un Lietuvas un Apvienotās Karalistes valdības [16], uzskata, ka Marrākešas līgums ir kopējās tirdzniecības politikas instruments un ka tādējādi LESD 207. pantam būtu jābūt vienam no aplūkojamā lēmuma materiālajiem juridiskajiem pamatiem.

16 — Šī pēdējā valdība šādu uzskatu pauž tikai pakārtoti, gadījumā, ja LESD 19. pants, ņemts atsevišķi, netiktu uzskatīts par pietiekamu juridisko pamatu Marrākešas līguma noslēgšanai.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

40. Es tam piekrītu.

41. Kopējā tirdzniecības politika ir viens no Savienības attiecību ar pārējo pasauli pīlāriem. Atbilstoši LESD 207. panta 1. punktam šīs politikas pamatā ir "vienādi principi, jo īpaši attiecībā uz pārmaiņām tarifu likmēs, uz tarifu un tirdzniecības nolīgumu slēgšanu saistībā ar preču un pakalpojumu tirdzniecību un intelektuālā īpašuma komerciālajiem aspektiem, uz ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem, uz liberalizācijas pasākumu, eksporta politikas un tirdzniecības aizsardzības pasākumu vienādošanu, tostarp to pasākumu, ko veic dempinga vai subsīdiju gadījumā".

42. Ir zināms, ka ar to vien, ka Savienības tiesību aktam var būt zināma iedarbība uz starptautisko tirdzniecību, nepietiek, lai šis akts būtu pieskaitāms tiem, kas ietilpst kopējā tirdzniecības politikā. Savienības tiesību akts ietilpst šīs politikas jomā, ja tas konkrēti attiecas uz starptautisko tirdzniecību tādā ziņā, ka šis akts galvenokārt ir domāts, lai veicinātu, atvieglotu vai reglamentētu šo tirdzniecību, un tieši un tūlītēji to ietekmē [17].

43. To, kas ir starptautiskās tirdzniecības priekšmets, nevar nedz noteikt abstrakti, ne identificēt statiskā un neelastīgā veidā. Globālā tirdzniecība nepārtraukti mainās: tirdzniecības prakse, modeļi un tendences attīstās laika gaitā. Savienībai vienmēr jāspēj pildīt sava globālās tirdzniecības dalībnieka loma attiecībā pret tās tirdzniecības partneriem gan divpusējā kontekstā, gan daudzpusējos forumos. Tas ir iemesls, kāpēc Tiesa kopš pirmsākumiem ir konsekventi uzskatījusi, ka kopējā tirdzniecības politika ir definējama plaši, noraidot Līguma noteikumu šauru interpretāciju, kuras rezultātā šī politika tiktu "pakāpeniski padarīta nenozīmīga" [18]. Kopējā tirdzniecības politika, kā Tiesa ir nospriedusi, ir tikusi iecerēta ar "atvērtu raksturu" [19]. Definējot šis politikas raksturiezīmes un instrumentus, Līgumos tika ņemtas vērā iespējamās izmaiņas, un tādējādi LESD 207. pantā ir "paredzēts, ka tirdzniecības politika tiks pielāgota, lai ņemtu vērā koncepciju izmaiņas starptautiskajā sabiedrībā" [20].

44. Ņemot vērā šos principus, man šķiet skaidrs, ka aplūkojamais lēmums vismaz daļēji ietilpst kopējās tirdzniecības politikas jomā.

45. LESD 207. panta 1. punkts starp jomām, kas ietilpst vispārējā tirdzniecības politikā, ietver "intelektuālā īpašuma komerciālos aspektus". Interpretējot šo jēdzienu lietā *Daiichi Sankyo*, Tiesa nosprieda, ka no Savienības tiesību normām intelektuālā īpašuma jomā tikai tās, kurām ir īpaša saikne ar starptautisko tirdzniecību, var ietilpt kopējās tirdzniecības politikas jomā [21].

46. Vairākām no Marrākešas līguma centrālajām tiesību normām ir šāda īpaša saikne ar starptautisko tirdzniecību, proti, 5. pantam ("Pārrobežu apmaiņa ar kopijām pieejamā formātā"), 6. pantam ("Kopiju pieejamā formātā imports") un 9. pantam ("Sadarbība, lai veicinātu pārrobežu apmaiņu"). Šajās tiesību normās noteiktas dažas no līgumslēdzēju pušu galvenajām saistībām, un tās šķiet izšķirošas, lai sasniegtu Marrākešas līguma preambulā noteiktos mērķus "gan palielināt darbu skaitu pieejamā formātā, gan uzlabot šādu darbu apriti" [22]. Atbilstoši šai preambulai viens no iemesliem tam, ka "vēl aizvien trūkst darba kopijas pieejamā formātā", ir tieši ierobežotā pārrobežu apmaiņa ar kopijām pieejamā formātā.

17 — Skat. tostarp spriedumus, 2013. gada 22. oktobris, Komisija/Padome, C-137/12, EU:C:2013:675, 57. punkts; 2013. gada 18. jūlijs, *Daiichi Sankyo* un *Sanofi-Aventis Deutschland*, C-414/11, EU:C:2013:520, 51. punkts; un 2005. gada 12. maijs, *Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia* un *ERSA*, C-347/03, EU:C:2005:285, 75. punkts.

18 — Atzinums 1/78, 1979. gada 4. oktobris, EU:C:1979:224, 44 un 45. punkts. Šajā jautājumā skat. arī spriedumu, 1995. gada 17. oktobris, *Werner*, C-70/94, EU:C:1995:328, 9. un tālākie punkti, un ģenerāladvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumus lietā Komisija/Parlaments un Padome, C-178/03, EU:C:2005:312, 32. punkts.

19 — Skat. atzinumu 1/94, 1994. gada 15. novembris, EU:C:1994:384, 41. punkts.

20 — Skat. spriedumu, 1987. gada 26. marts, Komisija/Padome, 45/86, EU:C:1987:163, 19. punkts.

21 — Skat. spriedumu, 2013. gada 18. jūlijs, *Daiichi Sankyo* un *Sanofi-Aventis Deutschland*, C-414/11, EU:C:2013:520, 52. punkts.

22 — Skat. preambulas ceturto apsvērumu.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

47. Turklāt arī citas Marrākešas līguma tiesību normas (kā 4. pants) ir domātas, lai veicinātu starptautisko tirdzniecību, starp līgumslēdzējām pusēm standartizējot dažus noteikumus par intelektuālā īpašuma tiesībām. Tādējādi, lai gan atšķirīgā kontekstā un daudz ierobežotākā apmērā, Marrākešas līgums ir vērsts arī uz to, lai sasniegtu vienu no *TRIPS* līguma mērķiem, kuru spriedumā *Daiichi Sankyo* [23] Tiesa uzskatīja par izšķirošu, lai šis līgums ietilptu LESD 207. panta piemērošanas jomā.

48. Līdz ar to, Marrākešas līgumam nebūt neietekmējot starptautisko tirdzniecību tikai ierobežotā apmērā, tā liela un būtiska sastāvdaļa ir tieši saistīta ar to. Tā noteikumi ir domāti, lai sekmētu, veicinātu un reglamentētu tirdzniecību ar īpaša veida precēm – kopijām pieejamā formātā. Marrākešas līguma vispārējā sistēmā valstu tirgu atvēršana kopijām pieejamā formātā no citām valstīm ir viens no galvenajiem līdzekļiem līgumslēdzēju pušu izvirzīto mērķu sasniegšanai.

49. Šo secinājumu neliek apšaubīt daži argumenti, kurus vairākas dalībvalstis ir izvirzījušas, noliedzot, ka LESD 207. pants ir piemērots juridiskais pamats, un kurus es tagad secīgi aplūkošu.

b) Intelektuālā īpašuma nekomerciālie aspekti

50. Pirmkārt, Čehijas Republikas, Francijas, Ungārijas un Somijas valdības nepiekrīt tam, ka pārrobežu apmaiņa ar kopijām pieejamā formātā notiek komerciālā kontekstā. Tās ir īpaši norāda uz Marrākešas līguma 4. panta 2. punktu, atbilstoši kuram līgumslēdzējām pusēm jānosaka ierobežojumi un izņēmumi valsts autortiesību aktos tostarp tad, ja "darbība tiek veikta, ievērojot bezpeļņas principu". Tās atsaucas arī uz šī līguma 4. panta 4. punktu, saskaņā ar kuru "līgumslēdzēja puse var paredzēt, ka saskaņā ar šo pantu noteiktie ierobežojumi vai izņēmumi ir piemērojami darbiem, kurus, ievērojot pamatotus nosacījumus saņēmējiem, nevar komerciāli iegādāties konkrētā pieejamā formātā attiecīgajā tirgū."

51. Tomēr saskaņā ar judikatūru Savienības tiesības attiecas uz kādu darbību tikai, ciktāl tā ir saimnieciska rakstura [24]. Tikai ļoti ārkārtējos apstākļos darbība, kas *prima facie* ir saimnieciska rakstura, būs ārpus ES tiesību darbības jomas, balstoties uz solidaritātes principu [25]. Turklāt, lai gan Tiesa ir nospriedusi, ka dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība sabiedrības veselības un sociālā nodrošinājuma jomā un tās tostarp saistībā ar to var izmantot bezpeļņas organizācijas, Tiesa nav nepārprotami izslēgusi šādas darbības no ES tiesību darbības jomas [26]. It īpaši Tiesa ir konsekventi lēmusi, ka uz jebkuru struktūru, kas veic saimniecisku darbību, neatkarīgi no tās juridiskā statusa un tās finansēšanas veida, principā attiecas Savienības konkurences tiesības [27]. Līdz ar to nešķiet, ka Tiesas judikatūrā būtu izslēgta Savienības tiesību piemērojamība darbībām, kas tiek veiktas, ievērojot bezpeļņas principu vai ar zaudējumiem vai arī lai sasniegtu ar saimniecisko darbību nesaistītus mērķus. Es piebilstu, ka pret LESD 207. panta piemērojamību iebilstošās dalībvalstis neizskaidro, kāpēc šī pieeja būtu nepiemērota attiecībā uz starptautisko tirdzniecību.

52. Šīs lietas dalībnieces šķiet uzskatām, ka uz precēm, ar kurām notiek darījumi, ievērojot bezpeļņas principu, attiecas "intelektuālā īpašuma nekomerciālie aspekti" un ka tādējādi tās neietilpst kopējās tirdzniecības politikas jomā.

23 — Skat. spriedumu, 2013. gada 18. jūlijs, *Daiichi Sankyo* un *Sanofi-Aventis Deutschland*, C-414/11, EU:C:2013:520, 58. un 59. punkts. Skat. arī spriedumu, 2013. gada 22. oktobris, Komisija/Padome, C-137/12, EU:C:2013:675, 60.–67. punkts.

24 — Skat., piemēram, spriedumu, 2006. gada 18. jūlijs, *Meca-Medina* un *Majcen*/Komisija, C-519/04 P, EU:C:2006:492, 22. punkts.

25 — Skat. spriedumu, 1993. gada 17. februāris, *Poucet* un *Pistre*, C-159/91 un C-160/91, EU:C:1993:63.

26 — Skat. spriedumus, 1997. gada 17. jūnijs, *Sodemare* u.c., C-70/95, EU:C:1997:301, un 2014. gada 11. decembris, *Azienda sanitaria locale n. 5 "Spezzino"* u.c., C-113/13, EU:C:2014:2440.

27 — Skat. spriedumu, 1991. gada 23. aprīlis, *Höfner* un *Elser*, C-41/90, EU:C:1991:161, 21. punkts.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

53. Manuprāt, tā ir LESD 207. panta nepareiza interpretēšana. Šajā tiesību normā no tās piemērošanas jomas nav izslēgti nekomerciāla rakstura *darījumi* vai *darbības*. Tas, ka dažas preces vai pakalpojumi noteiktos apstākļos var būt tādu darījumu priekšmets, kuri tiek veikti citu iemeslu dēļ, nevis peļņas gūšanas nolūkā (tostarp, piemēram, kad tie tiek sniegti bez maksas), nenozīmē, ka ar šīm precēm nenotiek tirdzniecība. Marrākešas līguma 4. panta 4. punktā ietvertā atsauce uz kopijām pieejamā formātā, kuras, "ievērojot pamatotus nosacījumus [..], nevar komerciāli iegādāties [..] attiecīgajā tirgū", paredz to, ka pastāv tirgus, kurā šī veida preces var iegādāties ar komerciāliem nosacījumiem. Kā Komisija norādīja Tiesa sēdē, saimnieciskās darbības subjektus, kuri darbojas šajā tirgū, Marrākešas līguma noteikumi katrā ziņā ietekmēs.

54. Ir zīmīgi, ka spriedumā *Daiichi Sankyo* [28] Tiesa apstiprināja, ka viss *TRIPS* līgums ietilpst LESD 207. panta darbības jomā. Tomēr arī *TRIPS* līgumā ir ietverti noteikumi par pakalpojumiem vai precēm, kas tiek piegādāti nekomerciālai izmantošanai [29]. Tāpat arī Bernes konvencija, kura, tā kā uz to ir ietverta atsauce *TRIPS* līguma 2. panta 2. punktā, ir uzskatāma par tajā daļēji inkorporētu, satur tiesību normas, kuras regulē aizsargātu darbu izmantošanu nekomerciālām darbībām [30]. Ir jāpiemin, ka nevienā no šiem līgumiem aizsargātu darbi nekomerciāli darījumi vai izmantošana nav *in toto* izslēgti no to darbības jomas.

55. Šajā kontekstā jāatzīmē, ka PTO strīdu izšķiršanas iestāžu lēmumos mākslas darbi un citi gara darbi parasti tiek aplūkoti tāpat kā citas komerciālas preces arī tad, ja tie tiek tirgoti ar nekomerciāliem noteikumiem vai tos izmanto nekomerciāliem mērķiem [31]. Pat tad, ja PTO līgumos parādās vārds "tirdzniecība", šis jēdziens tiek interpretēts ļoti plaši, kā tāds, kas ietver "jebkāda veida preču apmaiņu" neatkarīgi no ""tirdzniecības" rakstura vai veida vai darījuma iemesla vai funkcijas" [32]. PTO noteikumu piemērojamība nevar būt atkarīga no saimnieciskās darbības subjekta privāta lēmuma par to, kā veikt savu komerciālo darbību. Atsevišķos PTO noteikumos, šķiet, ir paredzēts, ka daži darījumi tiek veikti ar nekomerciāliem nosacījumiem. Piemēram, PTO Antidempinga nolīgums [33] tostarp attiecas uz tādu preču eksportu, kuras nesedz visas ražošanas izmaksas [34]. Tādējādi, nebūt neprasīdami peļņu, PTO noteikumi attiecas arī uz darījumiem, kas tiek veikti ar zaudējumiem, ja vien nav noteikts citādi.

56. Tas, kas ar LESD 207. pantu ir izslēgts no kopējās tirdzniecības politikas jomas, ir vienīgi intelektuālā īpašuma nekomerciālie *aspekti*. Tas nozīmē intelektuāla īpašuma tiesību jomas, kuras nav noteikti vai tieši saistītas ar starptautisko tirdzniecību. Tā acīmredzami ir atlikuma kategorija. Patiešām, plaši runājot, intelektuālā īpašuma noteikumi ir domāti, lai piešķirtu noteiktas ekskluzīvas tiesības attiecībā uz gara darbu izmantošanu, lai veicinātu radošumu un inovācijas. Šīs ekskluzīvās tiesības nav nekas cits kā vien *sui generis* monopolu veidi, ar kuriem var tikt ierobežota preču un pakalpojumu brīva aprite. Tādējādi pēc to rakstura intelektuālā īpašuma noteikumi ir lielākoties saistīti ar tirdzniecību. Ar tirdzniecību nesaistīta intelektuālā īpašuma aspekta piemērs ir morālās tiesības, kuras ir izslēgtas no *TRIPS* līguma darbības jomas [35]. Katrā ziņā šajā lietā nav nepieciešams dziļāk aplūkot šo jēdzienu: ir pietiekami teikt, ka Marrākešas līgums nereglamentē ne morālās tiesības, ne kādu citu ar tirdzniecību nesaistītu intelektuālā īpašuma aspektu.

28 — Spriedums, 2013. gada 18. jūlijs, *Daiichi Sankyo* un *Sanofi-Aventis Deutschland*, C-414/11, EU:C:2013:520.

29 — Skat., piemēram, *TRIPS* līguma 31. panta b) un c) punktu un 60. pantu.

30 — Skat., piemēram, Pielikuma II panta 9. punktu un IV panta 4. punktu.

31 — Piemēram, lietā DS160, *US – Section 110(5) Copyright Act*, komisija pievērsa ļoti maz vērības lietas dalībnieku argumentiem par to, vai ASV tiesībās paredzētie autoru un komponistu tiesību izņēmumi, lai ievērotu *TRIPS* līgumu, ir jāierobežo, tos attiecinot tikai uz darbu nekomerciālo izmantošanu. Skat. komisijas 2000. gada 15. jūnija ziņojumu (WT/DS160/R), 6.58. punkts.

32 — Skat. apelācijas institūcijas 2016. gada 7. jūnija ziņojumu lietā SDS461, *Colombia Measures Relating to the Importation of Textiles, Apparel and Footwear* (WT/DS461/AB/R), 5.34.–5.36. punkts.

33 — Nolīgums par 1994. gada Vispārējās vienošanās par tarifiem un tirdzniecību VI panta īstenošanu.

34 — Skat. PTO Antidempinga nolīguma 2. panta 2. punktu un attiecībā uz ES tiesību sistēmu – Antidempinga regulas (Padomes 2009. gada 30. novembra Regula (EK) Nr. 1225/2009 par aizsardzību pret importu par dempinga cenām no valstīm, kas nav Eiropas Kopienas dalībvalstis (OV 2009, L 343, 51. lpp.)) 2. panta 3.–6. punktu.

35 — Skat. konkrēti *TRIPS* līguma 9. panta 1. punktu. Par šo jautājumu skat. Dimopoulos, A., An Institutional Perspective II: The Role of the CJEU in the Unitary (EU) Patent System, no: *The Unitary EU Patent System*, Oksforda: Hart Publishing, 2015, 75. lpp.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

57. Lai kā arī būtu, man šķiet, ka tikko aplūkotie argumenti ir balstīti uz aplamu premisu. Kā norāda Komisija, Marrākešas līgumā nekādā ziņā nav prasīts, lai kopiju pieejamā formātā reproducēšana, izplatīšana un publiskošana būtu bez maksas. Kā noteikts šī līguma 4. panta 5. punktā, "valsts tiesību aktos ir jānosaka tas, vai uz ierobežojumiem vai izņēmumiem, kas noteikti saskaņā ar šo pantu, attiecas prasības par atlīdzību".

58. Tomēr tiesas sēdē Itālijas valdība paziņoja, ka Marrākešas līguma 4. panta 5. punktā minētā "atlīdzība" nav jāsaprot kā reāla "atlīdzība", bet gan drīzāk kā vienkārša kompensācija autortiesību īpašniekiem.

59. Manuprāt, šis iebildums ir nepamatots. Pirmkārt, norādīšu, ka Itālijas valdība nav norādījusi nekādus apstākļus, lai pamatotu savu 4. panta 5. punkta interpretāciju, kura šķiet esam pretrunā šīs tiesību normas formulējumam. Otrkārt un būtiskāk – tas, ka naudas summa, kas varētu būt jāmaksā autortiesību īpašniekiem, varētu neatbilst pilnai tirgus cenai, nekādā ziņā neizslēdz pamatā esošo darījumu komerciālo raksturu [36].

60. Būtībā ar Marrākešas līgumu līgumslēdzējām pusēm tiek prasīts noteikt standarta autortiesību ierobežojumu un izņēmumu no tām kopumu, lai atļautu kopiju pieejamā formātā reproducēšanu, izplatīšanu un publiskošanu un atļautu pārrobežu apmaiņu ar šiem darbiem. Šajā līgumā nav reglamentēts darījumu, ar kuru palīdzību šīs darbības tiek veiktas, komerciālais vai nekomerciālais raksturs. Katrā ziņā dažiem no darījumiem, uz kuriem attiecas Marrākešas līgums, nepārprotami ir komerciāls raksturs.

61. Pilnības labad es norādīšu arī, ka atbilstoši Marrākešas līguma 4. panta 4. punktam un 5. panta 3. punktam šī paša līguma 4. panta 1. punktā un 5. panta 1. punktā paredzētos pienākumus līgumslēdzējas puses var izpildīt arī, paredzot autortiesību ierobežojumus vai izņēmumus, kas nav ierobežoti tikai ar bezpeļņas organizāciju darbību.

c) Saikne ar *TRIPS* līgumu

62. Otrkārt, Francijas, Ungārijas, Rumānijas un Somijas valdības uzsver, ka sarunas par Marrākešas līgumu notika *WIPO* ietvaros, un tā ir Apvienoto Nāciju aģentūra, kuras uzdevums nav tirdzniecības liberalizācija un veicināšana. Ungārijas un Apvienotās Karalistes valdības arī norāda uz to, ka Marrākešas līgumam ar *TRIPS* līgumu ir vienīgi vāja saikne.

63. Arī šie argumenti mani nepārliecina.

64. Iesākumam: tam, kur un kādā kontekstā notiek sarunas par starptautisku līgumu, ir vienīgi ierobežota nozīme. Lai gan šie apstākļi reizēm var sniegt noderīgas norādes par nolīguma izstrādātāju nodomiem, tas, kam patiesi ir nozīme, ir līguma mērķis un saturs, kādi tie izriet no tā formulējuma.

36 — Pēc analoģijas skat. spriedumus, 2012. gada 19. decembris, *Ordine degli Ingegneri della Provincia di Lecce* u.c., C-159/11, EU:C:2012:817, 29. punkts, un 2009. gada 4. jūnijs, *Vatsouras* un *Koupatantze*, C-22/08 un C-23/08, EU:C:2009:344, 27. punkts.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

65. Piemēram, Tiesa ir nospriedusi, ka Padomes lēmums par to, lai Savienības vārdā parakstītu Eiropas Konvenciju par tiesisko aizsardzību pakalpojumiem, kas pamatojas uz ierobežotu piekļuvi vai nodrošina to[37], bija jābalsta uz LESD 207. pantu, lai gan šo līgumu bija pieņēmusi Eiropas Padome, kas ir organizācija, kura pirmām kārtām pievērsusies cilvēktiesību aizsardzībai, demokrātijai un tiesiskumam[38]. No otras puses, *WIPO* tiešām pārvalda citus starptautiskus līgumus, kuriem ir skaidras saiknes ar starptautisko tirdzniecību, piemēram, Madrides nolīgumu par kļūdainu vai maldinošu preču izcelsmes norāžu apkarošanu[39].

66. Tam es vienīgi piebilstu, ka Tiesa jau ir apstiprinājusi, ka intelektuālā īpašuma komerciālie aspekti ietilpst kopējās tirdzniecības politikas darbības jomā neatkarīgi no tā, vai tie ir iekļauti starptautiskos nolīgumos, kas ir daļa no PTO līgumiem (vai par kuriem ir notikušas sarunas PTO ietvaros)[40].

d) Marrākešas līguma mērķis

67. Treškārt, Somijas un Apvienotās Karalistes valdības uzsver, ka Marrākešas līguma mērķis nav vis liberalizēt tirdzniecību, bet gan sekmēt personu ar redzes traucējumiem pilnvērtīgu attīstību. Šīs valdības uzskata, ka tiesību jautājums šajā lietā ir *mutatis mutandis* līdzīgs jautājumam, kādu Tiesa aplūkoja lietās par Kartahenas protokolu par bioloģisko drošību[41] un Bāzeles konvenciju par kontroli pār kaitīgo atkritumu robežšķērsojošo transportēšanu un to aizvākšanu[42]. Šajās lietās Tiesa uzskatīja, ka nolīguma vides sastāvdaļa ņēma virsroku pār tā tirdzniecības sastāvdaļu.

68. Sākumā es gribētu atgādināt, ka LESD 207. pantā ir skaidri noteikts, ka "Kopējo tirdzniecības politiku īsteno, ievērojot Savienības ārējās darbības principus un mērķus". Savukārt LES 21. pantā, kurā noteikti šie principi un mērķi, ir paredzēts, ka Savienības starptautiskās darbības virzītājspēks ir tostarp vienlīdzības un solidaritātes principi un ka tai jābūt vērstai tostarp uz to, lai "veicinātu jaunattīstības valstu ilgtspējīgu ekonomisku, sociālu un vides attīstību, lai sasniegtu galveno mērķi – izskaustu nabadzību".

69. Kā minēts iepriekš, mūsdienu tirdzniecības nolīgumiem bieži ir vienlaicīgi vairāki mērķi. Tikai ar tautsaimniecību saistīti mērķi ir vien daži no šiem mērķiem. Piemēram, humanitāriem, attīstības un vides mērķiem bieži ir centrālā loma sarunās par starptautiskiem nolīgumiem, kuru būtiskais saturs tomēr nepārprotami ir saistīts ar tirdzniecību[43]. Piemēram, pēdējos gados, turpinot procesu, kas aizsākās ar Dohas deklarāciju par *TRIPS* nolīgumu un sabiedrības veselību[44], PTO locekļi ir pieņēmuši virkni lēmumu, ar kuriem tiek grozīts vai īstenots *TRIPS* līgums attiecībā uz zāļu patentspēju[45] un

37 — Padomes 2014. gada 14. aprīļa Lēmums 2014/243/ES (OV 2014, L 128, 61. lpp.).

38 — Skat. spriedumu, 2013. gada 22. oktobris, Komisija/Padome, C-137/12, EU:C:2013:675.

39 — Saskaņā ar šo nolīgumu (kurš tika parakstīts 1967. gada 14. jūlijā un stājās spēkā 1970. gada 26. aprīlī) visas preces ar kļūdainām vai maldinošam preču izcelsmes norādēm, kurās kāda no līgumslēdzējām pusēm vai vieta, kas tajā atrodas, ir tieši vai netieši norādīta kā izcelsmes valsts vai vieta, ir jākonfiscē to importēšanas brīdī vai arī šāds imports ir jāaizliedz, vai arī saistībā ar šādu importu ir jāpiemēro citi pasākumi un sankcijas.

40 — Skat. spriedumus, 2005. gada 12. maijs, *Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia* un *ERSA*, C-347/03, EU:C:2005:285, 71.–83. punkts, un 2013. gada 22. oktobris, Komisija/Padome, C-137/12, EU:C:2013:675, 60.–67. punkts.

41 — Skat. atzinumu 2/00, 2001. gada 6. decembris, EU:C:2001:664.

42 — Skat. spriedumu, 2009. gada 8. septembris, Komisija/Parlaments un Padome, C-411/06, EU:C:2009:518.

43 — Šajā ziņā es norādīšu, ka vairākas no šajā tiesvedībā rakstveida apsvērumus iesniegušajām valdībām šķiet uzsveram Marrākešas līguma mērķi salīdzinājumā ar tā saturu. Manuprāt, tas ir nepareizi. Kā minēts iepriekš 33. punktā, Tiesas judikatūrā ir prasīts pārbaudīt gan pasākuma mērķi, gan tā saturu. Galu galā starptautiska nolīguma dažādās puses (tostarp jaukta nolīgumā gadījumā – Savienība un tas dalībvalstis) var šī nolīguma mērķus izprast atšķirīgi vai likt uzsvaru uz atšķirīgām tā sastāvdaļām (skat. De Baere, G., Van den Sanden, T., Interinstitutional Gravity and Pirates of the Parliament on Stranger Tides: the Continued Constitutional Significance of the Choice of Legal Basis in Post-Lisbon External Action, *E.C.L. Review*, 12. sēj. (1), Cambridge University Press, 2016, 85.–113. lpp.).

44 — Dohas PTO Ministru konference, 2001. gada 20. novembris, WT/MIN(01)/DEC/2.

45 — Skat. *TRIPS* Padomes 2002. gada 25.–27. jūnija (IP/C/25) un 2015. gada 6. novembra (IP/C/73) lēmumus par pārejas perioda pagarināšanu vismazāk attīstītajām valstīm ("VA valstīm") saskaņā ar *TRIPS* līguma 66. panta 1. punktu attiecībā uz noteiktiem pienākumiem saistībā ar zālēm.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

licencēšanu [46], par labu vismazāk attīstītajam valstīm. Šiem pasākumiem nenoliedzami ir attīstības un veselības mērķi: nodrošināt zāļu (īpaši zāļu pret *HIV*) pieejamību visiem visnabadzīgākajās valstīs. Tomēr, ņemot vērā to saturu un kontekstu, es uzskatu, ka tikai nedaudzi apstrīdētu to, ka šiem pasākumiem ir īpaša saikne ar starptautisko tirdzniecību [47].

70. Tāpēc ES Līgumos, īpaši pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā, Savienības ārējai darbībai (tostarp kopējās tirdzniecības politikas jomā) [48] ir noteikta virkne gan ekonomiska, gan neekonomiska rakstura mērķu. Tas arī izskaidro to, kāpēc Tiesa pat pirms Lisabonas līguma stāšanās spēkā konsekventi nosprieda, ka, piemēram, ar ekonomikas attīstību [49], vides aizsardzību [50] vai ārpolitiku [51] saistītus mērķus var mēģināt sasniegt kopējās tirdzniecības politikas ietvaros.

71. Galu galā kopējā tirdzniecības politika būtībā ir iekšējā tirgus un muitas savienības ārējā dimensija. Šajā ziņā atgādināšu, ka LESD 114. pants ir galvenā tiesību norma, kuru Savienības likumdevējs izmanto, lai noteiktu iekšējā tirgus izveidošanai un darbībai nepieciešamos pasākumus. Nav strīda, ka, ja ir izpildīti nosacījumi LESD 114. panta kā juridiskā pamata izmantošanai, Savienības likumdevējam nevar liegt to izmantot kā juridisko pamatu ar pamatojumu, ka citi vispārējo interešu mērķi [52] (kā, piemēram, sabiedrības veselība [53] vai patērētāju aizsardzība [54]) ir noteicošais faktors attiecībā uz izdarāmajām izvēlēm. Saskaņotības labad, manuprāt, šis pats princips būtu jāpiemēro attiecībā uz kopējo tirdzniecības politiku.

72. Es uzskatu, ka Somijas un Apvienotās karalistes valdības kļūdaini velk paralēles starp Marrākešas līgumu un iepriekš minēto Kartahenas protokolu un Bāzeles konvenciju. Šajās lietās Tiesa nosprieda, ka šo līgumu tirdzniecības aspekts bija tikai sekundārs attiecībā pret vides aspektu. Vienkāršs acu uzmetiens šiem dokumentiem var tikai apstiprināt, ka ar tirdzniecību saistīto tiesību normu skats, darbības joma un nozīmīgums šo līgumu vispārējā sistēmā nav nedz pārsvarā, nedz vienādi nozīmīgs salīdzinājumā ar tiesību normām, kas saistītas ar vidi. Patiesi, vairums no šo līgumu tiesību normām attiecās uz vidi, un ar tirdzniecību saistītie noteikumi ir tikai viens no instrumentiem, kas tiek izmantoti ar vidi saistītu mērķu sasniegšanai.

73. Gluži pretēji, kā izskaidrots iepriekš, starptautiskās tirdzniecības attiecībā uz kopijām pieejamā formātā pieaugums lielā mērā ir ar Marrākešas līgumu izveidotās sistēmas centrā. Pārrobežu apmaiņas ar kopijām pieejamā formātā vienkāršošana un attīstība ir viens no šī līguma izstrādātāju galvenajiem līdzekļiem to mērķu sasniegšanai.

74. Varētu pat teikt, ka, vienkāršoti sakot, Marrākešas līguma ietekme ir viena veida tirdzniecības ar kopijām pieejamā formātā aizstāšana ar citu. Šobrīd pārrobežu tirdzniecība ar šīm precēm ir ļoti ierobežota, jo tā notiek saskaņā ar parastajiem tirgus noteikumiem. Nākotnē tirdzniecība ar šīm precēm būs vienkāršāka, jo autortiesību īpašniekiem būs ierobežotas tiesības iebilst pret viņu darbu reproducēšanu, izplatīšanu un apriti Marrākešas līgumā minētajās situācijās.

46 — Skat. it īpaši Vispārējas padomes 2005. gada 6. decembra lēmumu par *TRIPS* līguma grozīšanu (WT/L/641).

47 — Šajā ziņā es norādīšu, ka ES pasākumi saistībā ar šiem PTO lēmumiem ir pieņemti, pamatojoties uz LESD 207. pantu – vai nu vienu pašu, vai saistībā ar citiem Līguma pantiem. Skat., piemēram, Padomes 2007. gada 19. novembra lēmumu, lai Eiropas Kopienas vārdā pieņemtu Protokolu par *TRIPS* līguma grozījumiem, kas noslēgts Ženēvā 2005. gada 6. decembrī (2007/768/EK) (OV 2007, L 311, 35. lpp.), un Padomes 2015. gada 13. oktobra Lēmumu (ES) 2015/1855, ar ko nosaka nostāju, kas Eiropas Savienības vārdā ir jāieņem [*TRIPS*] padomē un [PTO] Vispārējā padomē attiecībā uz to PTO dalībvalstu, kuras ir vismazāk attīstītās valstis, lūgumu pagarināt tām pārejas laiku saskaņā ar Līguma par ar tirdzniecību saistītām intelektuālā īpašuma tiesībām 66. panta 1. punktu attiecībā uz noteiktiem pienākumiem saistībā ar zālēm un piešķirt atbrīvojumu no pienākumiem saskaņā ar minētā līguma 70. panta 8. un 9. punktu (OV 2015, L 271, 33. lpp.)

48 — Attiecībā uz kopējo tirdzniecības politiku it īpaši skat. LESD 206. pantu.

49 — Atzinums 1/78, 1979. gada 4. oktobris, EU:C:1979:224, 41. un 46. punkts.

50 — Skat., piemēram, spriedumu, 1990. gada 29. marts, Grieķija/Padome, 62/88, EU:C:1990:153, 15.–19. punkts.

51 — Skat. spriedumu, 1995. gada 17. oktobris, *Werner*, C-70/94, EU:C:1995:328, 9.–12. punkts.

52 — Par šo jautājumu vispārīgi skat. ģenerāladvokāta Ī. Bota [*Y. Bot*] secinājumus lietā Īrija/Parlaments un Padome, C-301/06, EU:C:2008:558, 97. punkts.

53 — Skat. spriedumu, 2016. gada 4. maijs, *Philip Morris Brands* u.c., C-547/14, EU:C:2016:325, 60. punkts un tajā minētā judikatūra.

54 — Skat. spriedumu, 2010. gada 8. jūnijs, *Vodafone* u.c., C-58/08, EU:C:2010:321, 36. punkts.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

75. Tādējādi Francijas valdība kļūdās, apgalvodama, ka Marrākešas līguma mērķis nav tirdzniecības liberalizācija vai veicināšana. Katrā ziņā saskaņā ar pastāvīgo judikatūru ir pietiekami, ka līgums *reglamentē* tirdzniecību, piemēram, ierobežojot vai pat aizliedzot tirdzniecību, lai tas ietilptu kopējās tirdzniecības politikas darbības jomā [55].

76. Ir taisnība, kā norāda vairākas valdības, ka ar tirdzniecību saistītajiem mērķiem Marrākešas līgumā ir citāds mērķis. Tas ir iemesls, kāpēc es uzskatu, ka LESD 207. pants nevar būt aplūkojamā lēmuma vienīgais pamats.

2) LESD 19. panta 1. punkts

77. Kā apgalvo Čehijas Republikas, Somijas un Apvienotās Karalistes valdības, Marrākešas līguma preambulā ir skaidri noteikts, ka šī līguma mērķis ir sekmēt tādu personu pilnvērtīgu attīstību, kurām ir redzes traucējumi vai drukas lasītnespēja citu iemeslu dēļ. Uzsvars it īpaši tiek likts uz nediskriminācijas, vienlīdzīgu iespēju, pieejamības un pilnīgas un efektīvas līdzdalības un iekļaušanās sabiedrībā principiem. Šajā kontekstā preambulas otrajā apsvērumā ir minēts nodoms, ka personām ar redzes traucējumiem jāspēj saņemt informāciju vienlīdzīgi ar citiem. Savukārt preambulas ceturtajā apsvērumā ir minēti šķēršļi, ar kādiem sastopas personas ar redzes traucējumiem, lai piekļūtu iespieddarbiem un nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas sabiedrībā.

78. Preambulā ir ietverta arī atsauce uz Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju un Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām (turpmāk tekstā – "ANO konvencija"). Saikne starp ANO konvenciju un Marrākešas līgumu ir acīmredzama. Šīs pirmās 30. panta 3. punktā ir noteikts: "Dalībvalstis saskaņā ar starptautiskajām tiesībām veic visus atbilstošos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tiesību akti, kas aizsargā intelektuālā īpašuma tiesības, neveido nepamatotu vai diskriminējošu barjeru kultūras materiālu pieejamībai personām ar invaliditāti." Marrākešas līgumu tādējādi var uzskatīt par tādu, ar kuru tiek īstenoti pienākumi, kurus [dalībvalstis] uzņēmušās ar šo tiesību normu.

79. Šajā ziņā jānorāda, ka ANO Personu ar invaliditāti tiesību komiteja (turpmāk tekstā – "ANO komiteja"), kas nodibināta ANO konvencijas ietvaros, ir skaidri norādījusi uz saikni starp šiem diviem līgumiem. Komentārā par ANO konvencijas 9. pantu (kura nosaukums ir "Pieejamība") ANO komiteja ir norādījusi, ka Marrākešas līgumam "būtu personām ar invaliditāti jānodrošina pieeja kultūras materiāliem bez nepamatotām vai diskriminējošām barjerām" [56].

80. Šajā kontekstā es uzskatu, ka Marrākešas līgumam ir viens no LESD 19. panta 1. punktā minētajiem mērķiem. Saskaņā ar šo tiesību normu "Padome saskaņā ar īpašu likumdošanas procedūru, saņēmusi Eiropas Parlamenta piekrišanu, ar vienprātīgu lēmumu var paredzēt attiecīgus pasākumus, lai cīnītos pret diskrimināciju dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ". Tādējādi invaliditāte ir viens no šajā tiesību normā uzskaitītajiem iespējamās diskriminācijas pamatiem, pret kuru Savienība var paredzēt attiecīgus pasākumus.

55 — Šajā ziņā skat. spriedumu, 2006. gada 9. marts, *Aulinger*, C-371/03, EU:C:2006:160, un atzinumu 1/94, 1994. gada 15. novembris, EU:C:1994:384, 51. punkts.

56 — Skat. ANO Personu ar invaliditāti tiesību komiteja, 11. sesija, 2014. gada 31. marts–11. aprīlis, Vispārējais komentārs Nr. 2 (2014) (CRPD/c/GC/2), 13. lpp.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

81. Šajā kontekstā norādīšu, ka tieši, pamatojoties uz LESD 19. pantu, Savienība ir pieņēmusi virkni likumdošanas aktu diskriminācijas apkarošanai, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi un vienādas iespējas visiem pilsoņiem. Ar to es domāju it īpaši Direktīvu 2000/43/EK par rasu vienlīdzību [57] un Direktīvu 2004/113/EK par dzimumu līdztiesību [58].

82. Es atsaucos arī, kas ir vēl jo svarīgāk, uz Direktīvu 2000/78/EK par vienlīdzīgu attieksmi pret nodarbinātību un profesiju [59]. Saskaņā ar šīs direktīvas 1. pantu, lai vienlīdzīgas attieksmes princips stātos spēkā dalībvalstīs, tās mērķis "attiecībā uz nodarbinātību un profesiju ir noteikt sistēmu, lai apkarotu diskrimināciju reliģijas, uzskatu, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas dēļ" [60].

83. Man šķiet, ka tikko minētajiem ES pasākumiem – tāpat kā iepriekš 78. punktā minētajiem starptautiskajiem dokumentiem – ir ar Marrākešas līgumu kopīgs būtisks pretdiskriminācijas elements.

84. Tomēr Komisija iebilst pret šo secinājumu, norādīdama, ka Marrākešas līgums nav vispārējs pasākums, kas ir domāts visu iespējamo diskriminācijas veidu, no kādiem varētu ciest personas ar invaliditāti, apkarošanai: šī līguma priekšmets ir vienīgi autortiesības. Turklāt Komisija uzsver, ka LESD 9. un 10. pantā Savienībai prasīts, nosakot un īstenojot tās politiku un visas darbības, tostarp apkarot sociālo atstumtību un diskrimināciju.

85. Mani šie argumenti nepārliecina. Pirmkārt, nekas LESD 19. panta 1. punkta tekstā nenorāda, ka tā darbības joma būtu ierobežota ar vispārēja rakstura vai plašiem pasākumiem. Otrkārt, Marrākešas līgumā nav tikai prasīts līgumslēdzējām pusēm grozīt to tiesību aktus par autortiesībām personu ar redzes traucējumiem labā. Ar to tām tiek uzliktas arī citas saistības: piemēram, paredzēt īpašus pasākumus, lai aizsargātu personu ar redzes traucējumiem privātumu (8. pants), vai sadarboties ar atbilstošām *WIPO* struktūrām, lai sekmētu kopiju pieejamā formātā pārrobežu apmaiņu (9. pants). Ar 13. pantu tiek arī izveidota asambleja, kuras uzdevums tostarp ir pilnveidot Marrākešas līguma normas. Treškārt, nepieciešamība apkarot diskrimināciju, nodrošinot personām ar redzes traucējumiem vienlīdzīgas iespējas, nav vis vienkārši ņemta vērā, risinot sarunas par Marrākešas līgumu, bet gan ir šī līguma pastāvēšanas iemesls.

86. Ņemot vērā iepriekš minēto, es uzskatu, ka LESD 19. panta 1. punktam ir jābūt vienam no aplūkojamā lēmuma juridiskajiem pamatiem.

3) LESD 114. pants

87. Komisija, kuru šajā jautājumā atbalsta Čehijas Republikas, Somijas, Francijas un Lietuvas valdības un Eiropas Parlaments, uzskata, ka LESD 114. pantam būtu jābūt vienam no aplūkojamā lēmuma juridiskajiem pamatiem.

88. Es šim viedoklim nepiekrītu.

89. Nav šaubu, ka Marrākešas līguma noslēgšana var radīt ES noteikumu par autortiesībām tālāku saskaņošanu. Nav arī strīda, ka iekšēji uz šiem jautājumiem attiecošies pasākumi var tikt balstīti uz LESD 114. pantu. Visbeidzot ir acīmredzami, ka Savienības veiktai Marrākešas līguma noteikumu īstenošanai būs pozitīva ietekme uz pārrobežu tirdzniecību Savienībā.

57 — 2000. gada 29. jūnija Direktīva, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (OV 2000, L 180, 22. lpp.).

58 — Padomes 2004. gada 13. decembra Direktīva 2004/113/EK, ar kuru īsteno principu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm attiecībā uz pieeju precēm un pakalpojumiem, preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu (OV 2004, L 373, 37. lpp.).

59 — Padomes 2000. gada 27. novembra Direktīva 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju (OV 2000, L 303, 16. lpp.).

60 — Mans izcēlums.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

90. Tomēr man nešķiet, ka šie apstākļi ir pietiekams pamats secināt, ka Marrākešas līguma iekšējā tirgus sastāvdaļa dominē pār tā tirdzniecības un pretdiskriminācijas sastāvdaļu vai vismaz ir tām līdzvērtīga.

91. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru uz LESD 114. panta pamata pieņemtā pasākuma mērķim *patiešām* jābūt iekšējā tirgus izveides un darbības apstākļu uzlabošanai [61]. Ar konstatāciju par atšķirībām starp valstu noteikumiem vien nepietiek, lai pamatotu LESD 114. panta izmantošanu. Šī tiesību norma prasa, lai starp dalībvalstu likumiem, noteikumiem vai administratīvo kārtību pastāvētu tādas atšķirības, kas traucē pamatbrīvībām un tādējādi tieši ietekmē iekšējā tirgus darbību [62].

92. Šajā lietā neviens no lietas dalībniekiem nav pierādījis, ka pastāvētu ievērojamas atšķirības starp dalībvalstu tiesību aktiem attiecībā uz Marrākešas līguma reglamentētajiem autortiesību aspektiem. Ir taisnība, ka Direktīvas 2001/29 5. panta 2. un 3. punkta gaismā ir iespējams (vai pat ticams), ka starp dalībvalstu likumiem, noteikumiem vai administratīvo kārtību pastāv atšķirības attiecībā uz autortiesību izņēmumiem un ierobežojumiem personu ar redzes traucējumiem labā. Tomēr ar iespējamību vien nepietiek, lai pamatotu LESD 114. panta izmantošanu.

93. Kā norāda Apvienotās Karalistes valdība, nav veikta analīze par to, kā šīs it kā pastāvošās atšķirības ietekmē iekšējā tirgus darbību. Taču Direktīvas 2001/29 preambulas 31. apsvērumā noteikts, ka sasniegtā saskaņošanas pakāpe attiecībā uz izņēmumiem un ierobežojumiem balstās uz "ietekmi, kādu tie atstāj uz iekšējā tirgus vienmērīgu funkcionēšanu". No tā es secinātu, ka tad, kad tika pieņemta Direktīva 2001/29, Savienības likumdevējs uzskatīja, ka izņēmumi un ierobežojumi personu ar redzes traucējumiem labā neatstāja nekādu būtisku ietekmi uz vienmērīgu iekšējā tirgus darbību. Ja tas būtu bijis citādi, Savienības likumdevējs, ticamākais, būtu prasījis augstāku dalībvalstu tiesību aktu šajā jomā saskaņošanas līmeni. Ir pamats uzskatīt, ka šajā ziņā situācija šodien nebūtu atšķirīga.

94. Tas, ka ne Komisija, ne Savienības likumdevējs šos aspektus nav sīki pārbaudījuši, atbalsta viedokli, ka iekšējā tirgus saskaņošana nebija viens no galvenajiem mērķiem, kas Savienībai lika iesaistīties sarunās par Marrākešas līgumu (un potenciāli – to noslēgt). Pozitīvais ieguldījums, kādu šī līguma noslēgšana varētu sniegt attiecībā uz iekšējā tirgus stiprināšanu tādējādi šķiet esam drīzāk sekundārs mērķis vai netieša ietekme.

95. Tam, ka jebkurš iekšējs pasākums ar šādu pašu saturu, ticamākais, būtu balstīts uz LESD 114. pantu (vienu pašu vai saistībā ar citiem juridiskajiem pamatiem), šajā kontekstā nav lielas nozīmes. Kā minēts iepriekš, tā kā kopējā tirdzniecības politika veido iekšējā tirgus ārējo dimensiju, ekvivalenti pasākumi bieži ir balstīti uz LESD 114. pantu, ja to sekas Savienībai ir tīri iekšējas, un uz LESD 207. pantu, ja tie tiek noteikti, lai reglamentētu attiecības starp Eiropas Savienību un trešajām valstīm.

96. Faktiski iekšēji Savienība varētu sasniegt ekvivalentus rezultātus, vienkārši grozot Direktīvu 2001/29 (kā Padome 2015. gada 19. maijā lūdza Komisiju to darīt to). Tomēr Marrākešas līguma mērķus var efektīvi sasniegt tikai tad, ja tajā ietvertās tiesību normas tiek īstenotas daudzās citās valstīs aiz Savienības robežām. Patiesi, šī līguma preambulas septītajā apsvērumā ir teikts, ka aizvien trūkst kopiju pieejamā formātā, lai gan "daudzas dalībvalstis ir noteikušas ierobežojumus un izņēmumus savos tiesību aktos autortiesību jomā personām, kurām ir redzes traucējumi vai drukas lasītnespēja citu iemeslu dēļ".

97. Ņemot vērā visus šos apsvērumus, es uzskatu, ka LESD 114. pants nav jāiekļauj kā viens no aplūkojamā lēmuma juridiskajiem pamatiem.

61 — Skat. it īpaši spriedumu, 2000. gada 5. oktobris, Vācija/Parlaments un Padome, C-376/98, EU:C:2000:544, 84. punkts.

62 — Spriedums, 2016. gada 4. maijs, *Philip Morris Brands* u.c., C-547/14, EU:C:2016:325, 58. punkts un tajā minētā judikatūra.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

4) Sociālā politika

98. Visbeidzot, Ungārijas valdība uzskata, ka aplūkojamajam lēmumam jāietver arī atsauce uz LESD 4. panta 2. punkta b) apakšpunktu, jo Marrākešas līgumam ir sociālās politikas mērķis.

99. Iesākumā es vēlos uzsvērt, ka LESD 4. pantā, tāpat kā LESD 3., 5. un 6. pantā, ir vienīgi uzskaitītas ES kompetences jomas atbilstoši šīs kompetences raksturam. Šo kompetences jomu definīcija un nodalīšana, un noteikumi par to, kā Savienība īsteno šīs kompetences, ir atrodami citās ES Līgumu tiesību normās. LESD 3.–6. pants tādējādi nevar būt materiālais juridiskais pamats nevienam Savienības pasākumam.

100. Līdz ar to Ungārijas valdības izvirzītie argumenti, manuprāt, ir aplūkojami tā, it kā tajos būtu atsauce uz tiesību normām par sociālo politiku – LESD 151.–161. pantu. No šīm tiesību normām, manuprāt, iespējamais aplūkojamā lēmuma juridiskais pamats varētu būt LESD 153. pants.

101. LESD 153. pantā noteiktas darbības un procedūras, kas Savienībai jāievēro, lai sasniegtu LESD 151. panta mērķus. Savukārt šajā pēdējā tiesību normā Savienības sociālās politikas mērķi ir noteikti šādi: "nodarbinātības veicināšana, dzīves un darba apstākļu uzlabošana nolūkā tos saskaņot, turpinot ieviest uzlabojumus, kā arī pienācīga sociāla aizsardzība, dialogs starp darba devējiem un darba ņēmējiem, cilvēkresursu attīstība, kas vērsta uz pastāvīgi augstas nodarbinātības uzturēšanu un *cīņu pret sociālo atstumtību*" [63].

102. Ņemot vērā šo tiesību normu, Marrākešas līgumā noteikti var atrast sociālās politikas elementu. Šī līguma preambulas devītajā apsvērumā ir atzīta "vajadzība saglabāt līdzsvaru starp autortiesību efektīvu aizsardzību un plašākas sabiedrības interesēm, jo īpaši izglītību, pētniecību un informācijas pieejamību, un tas, ka šādam līdzsvaram ir *jāatvieglo efektīva un savlaicīga piekļuve darbiem* tādu personu interesēs, kurām ir redzes traucējumi vai drukas lasītnespēja citu iemeslu dēļ" [64].

103. Tomēr man nešķiet, ka šādam mērķim Marrākešas līguma sistēmā būtu centrālā loma. Šī līguma patiesais "sociālais" mērķis ir drīzāk uzlabot personu, kurām ir redzes traucējumi, dzīvi vispār. Šo cilvēku efektīvāka pieeja nodarbinātībai būtu tikai sekas noteiktu tādu barjeru likvidēšanai, kuras ierobežo to izteiksmes brīvību, ieskaitot to brīvību meklēt, saņemt un izplatīt visa veida informāciju, to tiesību uz izglītību izmantošanu un iespēju veikt pētījumus.

104. Savienības sociālā politika ir ļoti centrēta uz to, lai uzlabotu, plaši runājot, Savienības pilsoņu darba vai ekonomisko dzīvi [65], savukārt, kā minēts iepriekš, vienlīdzīgas attieksmes pret personām ar invaliditāti un to vienlīdzīgu iespēju nodrošināšana ir drīzāk LESD 19. pantā paredzēto pretdiskriminācijas pasākumu priekšmets.

105. Tādējādi, tā kā šīs abas tiesību normas daļēji pārklājas [66], es uzskatu, ka, kas attiecas uz Marrākešas līguma sociālo sastāvdaļu, smaguma centrs ir atrodams drīzāk LESD 19. pantā, nevis tā 153. pantā.

5) LESD 209. pants

106. Tiesas sēdē Francijas valdība mainīja savu nostāju, apgalvodama, ka līdztekus LESD 114. pantam kā aplūkojamā lēmuma juridiskais pamats ir jāiekļauj arī LESD 209. pants. Pēc tās domām, Marrākešas līgumam ir attīstības mērķis.

63 — Mans izcēlums.

64 — Mans izcēlums.

65 — Vairākums LESD 151. panta 1. punktā noteikto mērķu šajā ziņā ir skaidri, tāpat kā atsauce uz 1961. gada Eiropas Sociālo hartu un 1989. gada Kopienas Hartu par darba ņēmēju sociālajām pamattiesībām.

66 — Šajā ziņā skat., piemēram, spriedumus, 2006. gada 11. jūlijs, *Chacón Navas*, C-13/05, EU:C:2006:456; 2016. gada 19. aprīlis, *DI*, C-441/14, EU:C:2016:278; un 2007. gada 13. septembris, *Del Cerro Alonso*, C-307/05, EU:C:2007:509.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

107. Ir taisnība, ka Marrākešas līguma preambulā ir atzīts, ka "lielākā daļa no personām, kurām ir redzes traucējumi vai drukas lasītnespēja citu iemeslu dēļ, dzīvo jaunattīstības vai vismazāk attīstītajās valstīs", un skaidri pieminēta *WIPO* attīstības dienaskārtība.

108. Tomēr man šķiet skaidrs, ka vispārējā Marrākešas līguma sistēmā attīstības mērķis ir tikai palīgrakstura vai vismaz sekundārs attiecībā pret citiem mērķiem. Šajā ziņā jāatgādina, ka sadarbības attīstības jomā galvenais mērķis ir nabadzības mazināšana un tās izskaušana ilgtspējīgas attīstības kontekstā [67]. Ir acīmredzami, ka šis mērķis nav Marrākešas līguma centrā.

109. Pirmkārt, atsauce uz attīstības mērķi preambulā ir izdarīta vienīgi garāmejot, savukārt Marrākešas līguma tirdzniecības un nediskriminācijas mērķi ir izskaidroti plašāk.

110. Otrkārt, nevienā īpašā šī līguma normā nav konkrēti aplūkota attīstības politika. Vismazāk attīstīto valstu vajadzības ir īsi pieminētas vienīgi Marrākešas līguma 12. un 13. pantā. Taču nevienai no šīm normām nav būtiskas nozīmes. 12. pantam ir tikai interpretatīva funkcija: tajā atzītas līgumslēdzēju pušu tiesības labuma guvēju interesēs savos tiesību aktos īstenot tādus citus autortiesību ierobežojumus vai izņēmumus, kas nav paredzēti šajā līgumā. Kas attiecas uz vismazāk attīstītajām valstīm, tad tiek izdarīta atsauce uz šo valstu "īpašajām vajadzībām un konkrētām starptautiskām tiesībām un pienākumiem". Savukārt 13. pantā ir noteikts, ka līgumslēdzējām pusēm ir asambleja. Tajā noteikts arī, ka, lai gan katras delegācijas izmaksas sedz tā līgumslēdzēja puse, kura ir nosūtījusi delegāciju, lai atvieglotu to līgumslēdzēju pušu delegāciju dalību, kuras ir jaunattīstības valstis, asambleja var lūgt *WIPO* piešķirt finansiālu palīdzību.

111. Treškārt, kā minēts iepriekš 69. punktā, Tiesa ir skaidri noteikusi, ka attīstības mērķus var mēģināt sasniegt Savienības kopējās tirdzniecības politikas ietvaros.

112. Ceturtkārt, kas ir arī vissvarīgākais, Marrākešas līgumā paredzētie noteikumi acīmredzami ir domāti, lai uzlabotu labuma guvēju apstākļus visās līgumslēdzējās pusēs, ne tikai (vai pirmām kārtām) to labuma guvēju apstākļus, kuri dzīvo jaunattīstības vai vismazāk attīstītajās valstīs.

6) Starpsecinājums

113. Ņemot vērā iepriekš minēto, es uzskatu, ka aplūkojamais lēmums jābalsta uz LESD 19. un 207. pantu. Turklāt, manuprāt, nav pamata uzskatīt, ka šajās tiesību normās paredzētās procedūras būtu nesaderīgas: atšķirties varētu tikai prasības par Padomes balsojumu.

114. Starptautiskie nolīgumi, kas ietilpst LESD 19. panta darbības jomā, atbilstoši LESD 218. panta 6. punkta v) apakšpunktam un 8. punktam ir jānoslēdz, pēc Komisijas priekšlikuma un ar Eiropas Parlamenta piekrišanu pieņemot Padomes vienprātīgu lēmumu.

115. Starptautiskie nolīgumi, kas ietilpst LESD 207. panta darbības jomā, atbilstoši LESD 207. panta 4. punktam un 218. panta 6. punkta v) apakšpunktam ir jānoslēdz, pieņemot Padomes lēmumu pēc Komisijas priekšlikuma un ar Eiropas Parlamenta piekrišanu. Kas attiecas uz Padomes balsojumu, tad princips ir kvalificēts balsu vairākums, savukārt vienprātība tiek izņēmuma kārtā prasīta trīs situācijās, kas noteiktas LESD 207. panta 4. punkta otrajā un trešajā daļā.

67 — Skat. spriedumu, 2014. gada 11. jūnijs Komisija/Padome, C-377/12, EU:C:2014:1903, 36. un 42. punkts.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

116. Tomēr šīs tiesvedības mērķiem nav nepieciešams noteikt, vai tā tirdzniecības sastāvdaļas dēļ LESD 207. pants principā būtu prasījis, lai Padome lemj vienprātīgi vai ar kvalificētu balsu vairākumu. Katrā ziņā prioritāras ir LESD 19. pantā noteiktās stingrākās prasības [68].

117. Tādējādi, ja aplūkojamais lēmums tiek balstīts uz LESD 19. un 207. punktu, tas ir jāpieņem Padomei ar vienprātīgu lēmumu, pēc Komisijas priekšlikuma un ar Eiropas Parlamenta piekrišanu.

C – *ES kompetences raksturs*

118. Saskaņā ar LESD 3. panta 1. punkta e) apakšpunktu, ar kuru tiek kodificēta ilgstoša pastāvīga judikatūra [69], kopējā tirdzniecības politika ir Savienības ekskluzīvās kompetences joma. Savukārt nevienā no LESD pirmās daļas I sadaļas "Kategorijas un Savienības kompetences jomas" (2.–6. pants) tiesību normām nav atsauces uz kompetences jomu, kas attiektos uz vai ietvertu nediskriminācijas pasākumus. Tādējādi atbilstoši LESD 4. panta 1. punktam [70] šāda joma uzskatāma par tādu, kuru Savienība dala ar dalībvalstīm.

119. Tomēr pretēji Ungārijas valdības apgalvotajam tas nenozīmē, ka Marrākešas līgums katrā ziņā ir jānoslēdz kā jaukts nolīgums. Sākumā es vēlētos norādīt, ka, pat ja LESD 3. panta 2. punkts nebūtu piemērojams attiecībā uz Marrākešas līgumu [71], līguma noslēgšanai katrā ziņā nebūtu nepieciešams jaukts nolīgums. Izvēle starp jauktu nolīgumu vai tikai Savienības nolīgumu gadījumos, kad tā priekšmets ietilpst dalītās (vai paralēlās) [72] kompetences jomā, parasti ir Savienības likumdevēja rīcības brīvības ziņā.

120. Tā kā šis lēmums ir pārsvarā politiska rakstura, tas var tikt pakļauts vienīgi ierobežotai tiesas pārbaudei. Turklāt Tiesa ir konsekventi atzinusi, ka "Savienības likumdevējam ir jāatzīst plaša rīcības brīvība tādās jomās, kurās tam ir jāizdara politiska, ekonomiska un sociāla rakstura izvēle un kurās tam ir jāveic sarežģīti vērtējumi". Tā secināja no tā, ka šajās jomās veikta pasākuma tiesiskums var tikt ietekmēts tikai tad, ja šis pasākums ir acīmredzami nepiemērots attiecībā pret tā sasniedzamo mērķi [73].

121. Tas tā var būt, piemēram, ja lēmums noslēgt jauktu nolīgumu situācijas steidzamības un 28 ratifikācijas procedūrām valsts līmenī nepieciešamā laika dēļ varētu nopietni apdraudēt sasniedzamo mērķi vai likt Savienībai pārkāpt *pacta sunt servanda* principu.

122. Savukārt jaukts nolīgums varētu parasti būt nepieciešams, ja starptautisks nolīgums attiecas uz līdzāspastāvošām kompetencēm, proti, ja tas ietver daļu, kas ietilpst Savienības ekskluzīvajā kompetencē, un daļu, kas ietilpst dalībvalstu ekskluzīvajā kompetencē, un neviena no šīm daļām nav papildu rakstura attiecībā pret otru [74]. Tomēr tas tā acīmredzami nav Marrākešas līguma gadījumā.

68 — Šajā ziņā skat. spriedumu, 2009. gada 3. septembris, Parlaments/Padome, C-166/07, EU:C:2009:499. Ir taisnība, kā apgalvo Komisija, ka Tiesa, šķiet, savā 2004. gada 29. aprīļa spriedumā Komisija/Padome, C-338/01, EU:C:2004:253, vienprātību un kvalificēta vairākuma balsojumu uzskatīja par nesaderīgiem. Tomēr šajā pēdējā lietā atšķirības starp abām procedūrām nebija ierobežotas ar Padomes balsojumu, bet attiecās arī uz Eiropas Parlamenta līdzdalību. Šajā ziņā skat. ģenerāladvokāta Z. Albēra [*S. Alber*] secinājumus lietā Komisija/Padome, C-338/01, EU:C:2003:433, 55. punkts.

69 — Atzinums 1/75, 1975. gada 11. novembris, EU:C:1975:145.

70 — Saskaņā ar LESD 4. panta 1. punktu "Savienība dala kompetenci ar dalībvalstīm, ja Līgumos tai piešķirta kompetence, kura neattiecas uz 3. un 6. pantā minētajām jomām".

71 — Šis jautājums tiks aplūkots šī atzinuma nākamajā sadaļā.

72 — Kā LESD 4. panta 3. un 4. punktā minētās, proti, attiecīgi tehnoloģiju attīstība un kosmoss un sadarbība attīstības jomā un humānā palīdzība. Šajā ziņā skat. spriedumu, 1996. gada 3. decembris, Portugāle/Padome, C-268/94, EU:C:1996:461.

73 — Skat. spriedumu, 2016. gada 1. marts, *National Iranian Oil Company*/Padome, C-440/14 P, EU:C:2016:128, 77. punkts un tajā minētā judikatūra.

74 — Attiecībā uz papildu rakstura aspektu "absorbēšanu" galvenajā sastāvdaļā skat. atzinumu 1/94, 1994. gada 15. novembris, EU:C:1994:384, 66.–68. punkts, un spriedumu, 1996. gada 3. decembris, Portugāle/Padome, C-268/94, EU:C:1996:461, 75.–77. punkts.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

123. Taču būtiskāk ir, ka nolīgums, kurš tā mērķa un satura dēļ ietilpst tādas kompetences jomā, kura principā ir dalīta, katrā ziņā jānoslēdz kā tikai Savienības līmeņa nolīgums, ja šī kompetence tādēļ, ka Savienība ir to īstenojusi, ir kļuvusi ārēji ekskluzīva. Tieši tā, kā es to tūlīt izskaidrošu, tas ir Marrākešas līguma gadījumā.

1) LESD 3. panta 2. punkts

124. LESD 3. panta 2. punktā noteikts: "Savienības ekskluzīvā kompetencē ir arī noslēgt starptautisku līgumu, ja tā slēgšana ir paredzēta Savienības leģislatīvajā aktā vai ja tas ir nepieciešams, lai ļautu Savienībai īstenot tās iekšējo kompetenci, vai tiktāl, ciktāl līguma slēgšana ietekmē Savienības kopīgos noteikumus vai maina to darbības jomu."

125. Ar šo tiesību normu Savienībai tiek piešķirts ekskluzīvās kompetences papildu avots, kas ir specifisks attiecībā uz starptautisku līgumu noslēgšanu. Tādējādi kompetence, kura iekšēji var būt dalīta, var kļūt ekskluzīva attiecībā uz starptautisku līgumu noslēgšanu. Tā iemesls ir acīmredzams: iekšēji pārākuma princips nodrošina, ka, ja starp Es tiesību normām un valsts tiesību normām pastāv atšķirības, priekšroka tiek dota pirmajām [75]. Juridiska strīda gadījumā Tiesai var tikt lūgts noskaidrot jautājumu, piemēram, pamatojoties uz LESD 258.–260. pantu. Tas ir pavisam citādi tad, ja dalībvalstis noslēdz starptautiskus nolīgumus ar trešajām valstīm. Šie nolīgumi var viegli radīt šķēršļus gan politiskā, gan juridiskā līmenī, pareizai ES tiesību darbībai un, iespējams, attīstībai nākotnē [76].

126. Šajā tiesvedībā nozīme ir tikai LESD 3. panta 2. punkta pēdējai daļai. Komisija un Parlaments apgalvo, ka Savienībai ir ekskluzīva kompetence noslēgt Marrākešas līgumu, jo tā noslēgšana var ietekmēt vai mainīt Direktīvas 2001/29 tiesību normu darbības jomu.

127. LESD 3. panta 2. punkta pēdējā daļā ir kodificēta t.s. *AERT* judikatūra [77]. Spriedumā *AERT* Tiesa iedibināja principu, ka, ja ir pieņemti kopīgi noteikumi, dalībvalstīm vairs nav tiesību, rīkojoties individuāli vai pat kolektīvi, uzņemties tādas saistītas pret trešajām valstīm, kuras ietekmē šos noteikumus. Šādā gadījumā Savienībai ir ekskluzīva kompetence noslēgt starptautiskus nolīgumus [78].

128. Dabiski, ka kopīgie noteikumi tiek ietekmēti, ja Savienība ir *pilnībā saskaņojusi* jomu, kas ir starptautiskā nolīguma priekšmets [79]. Turklāt pastāv risks, ka ES noteikumus varētu negatīvi ietekmēt saistības, kuras ir uzņēmušas dalībvalstis, vai ka šo noteikumu darbības joma varētu tikt mainīta, ja šīs saistības ietilpst šo noteikumu darbības jomā [80].

129. Tādējādi jomas, uz kuru attiecas starptautiskais nolīgums, pilnīga saskaņošana nav obligāts priekšnoteikums tam, lai šajā ziņā rastos ekskluzīva Savienības kompetence. Ir pietiekami, ka šo jomu *lielā mērā* jau regulē attiecīgie Savienības noteikumi [81]. Citiem vārdiem sakot, attiecīgajiem starptautiskajiem un Savienības noteikumiem nav katrā ziņā pilnībā jāsakrīt, lai tas notiktu [82]. Tiesa jau

75 — Skat. ģenerāladvokāta M. Pojareša Maduru [*M. Poiares Maduro*] secinājumus lietā Komisija/Austrija, C-205/06, EU:C:2008:391, 41. punkts.

76 — Skat. Louis, J. V., La compétence de la CE de conclure des accords internationaux. *Commentaire Mégret*, 12. sēj.: *Relations extérieures*, Brisele: Éditions de Université Libre de Bruxelles, 2005, 57.–75. lpp. Skat. arī Azoulai, L., The Many Visions of Europe: Insights from the Reasoning of the European Court of Justice in external relations Law, no: Cremona, M., Thies, A., (red.), *The European Court of Justice and External Relations Law*. Oksforda: Hart Publishing, 2014, 172.–182. lpp.

77 — Šajā ziņā skat. spriedumu, 2014. gada 4. septembris, Komisija/Padome, C-114/12, EU:C:2014:2151, 66. un 67. punkts, un atzinumu 1/13, 2014. gada 14. oktobris, EU:C:2014:2303, 71. punkts.

78 — Spriedums, 1971. gada 31. marts, Komisija/Padome ("*AERT*"), 22/70, EU:C:1971:32.

79 — Atzinums 1/94, 1994. gada 15. novembris, EU:C:1994:384, 96. punkts.

80 — Spriedums, 2014. gada 26. novembris, *Green Network*, C-66/13, EU:C:2014:2399, 29. punkts un tajā minētā judikatūra.

81 — Skat. atzinumu 2/91, 1993. gada 19. marts, EU:C:1993:106, 25. punkts; atzinumu 1/13, 2014. gada 14. oktobris, EU:C:2014:2303, 73. punkts; un spriedumu, 2014. gada 26. novembris, *Green Network*, C-66/13, EU:C:2014:2399, 31. punkts.

82 — Spriedums, 2014. gada 26. novembris, *Green Network*, C-66/13, EU:C:2014:2399, 30. punkts un tajā minēta judikatūra.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

ir noraidījusi pieeju, saskaņā ar kuru starptautisks nolīgums būtu jāanalizē pa vienai tiesību normai, lai noteiktu, vai šīs tiesību normas atbilst analoģiskai ES tiesību normai. Tiesa ir nospriedusi, ka kompetences raksturs ir jānosaka, pamatojoties uz visaptverošu un sīku analīzi, analizējot saistību, kura pastāv starp paredzēto starptautisko nolīgumu un spēkā esošiem ES tiesību aktiem [83].

130. Taču šī judikatūra liek uzdot jautājumu: kad kāda joma ir pietiekami ir *pietiekami* aptverta ar ES tiesību normām, lai izslēgtu dalībvalstu kompetenci rīkoties ārēji (ja vien Savienība tās nav pilnvarojusi rīkoties vai tām deleģējusi attiecīgas pilnvaras)?

131. Lai atbildētu uz šo jautājumu, jāatgriežas pie *AETR* judikatūras un vispārīgāk – LESD 3. panta 2. punkta pastāvēšanas jēgas. Kā Tiesa ir izskaidrojusi, šī judikatūra (un līdz ar to – jaunais līguma noteikums, ar kuru šī judikatūra tiek kodificēta) ir domāta, lai nodrošinātu ES tiesību normu vienveidīgu un saskaņotu piemērošanu un ar tiem izveidotās sistēmas pienācīgu darbību, lai saglabātu ES tiesību pilnu efektivitāti [84].

132. Ņemot vērā šo principu, ir jānosaka, ka starptautiskā nolīgumā ietvertie noteikumi var ietekmēt attiecīgo ES tiesību normu vienveidīgu un saskaņotu piemērošanu vai efektivitāti. Ir acīmredzams, ka šīs analīze var tikt veikta tikai katrā atsevišķā gadījumā, aplūkojot abu veidu normas (ES un starptautiskās), vēršot uzmanību uz to darbības jomu, raksturu un saturu [85].

133. Šajā nolūkā jāņem vērā ne vien ES tiesības, kādas tās ir nolīguma noslēgšanas brīdī, bet arī to attīstība nākotnē, ciktāl tā šīs analīzes brīdī ir paredzama [86]. Citādi pastāv risks, ka tiek liegta vai vismaz būtiski apgrūtināta jebkāda ES tiesību tālāka attīstība [87].

134. Tas ir iemesls, kāpēc Tiesa ir nospriedusi, ka Savienības ekskluzīvā kompetence pastāv, ja, piemēram, dalībvalstīm noslēdzot nolīgumu, tiktu apdraudēta kopēja tirgus vienotība un ES tiesību vienveidīga piemērošana [88] vai ja, ņemot vērā pastāvošo ES tiesību normu raksturu un saturu, jebkāds nolīgums šajā jomā nenovēršami ietekmētu ar ES noteikumiem izveidotās sistēmas darbību [89].

135. Savukārt Tiesa ir nospriedusi, ka Savienībai nav ekskluzīva kompetence, ja, piemēram, tāpēc, ka gan ES tiesību normās, gan starptautiskā konvencijā tiek noteikti minimālie standarti, nekas nekavēja dalībvalstis pilnībā piemērot ES tiesības [90] vai ja, lai gan bija iespēja, ka divpusējie nolīgumi radītu traucējumus pakalpojumu plūsmā iekšējā tirgū, pēc Tiesas domām, nekas Līgumā neliedza iestādēm ar to noteiktu kopīgu noteikumu palīdzību paredzēt saskaņotu darbību attiecībā uz trešajām valstīm vai noteikt pieeju, kāda dalībvalstīm jāievēro to uz ārpusi vērstajās darbībās [91].

136. Ņemot vērā šos principus, es tagad aplūkošu jautājumu, vai Marrākešas līgums ietilpst Savienības ekskluzīvajā kompetencē.

83 — Spriedums, 2014. gada 26. novembris, *Green Network*, C-66/13, EU:C:2014:2399, 33. punkts.

84 — Skat. atzinumu 1/03, 2006. gada 7. februāris, EU:C:2006:81, 128. punkts, un spriedumu, 2014. gada 26. novembris, *Green Network*, C-66/13, EU:C:2014:2399.

85 — Šajā ziņā skat. ģenerāladvokāta Ī. Bota [*Y. Bot*] secinājumus lietā *Green Network*, C-66/13, EU:C:2014:156, 49. punkts.

86 — Skat. atzinumu 1/13, 2014. gada 14. oktobris, EU:C:2014:2303, 74. punkts un tajā minētā judikatūra.

87 — Šajā ziņā skat. iepriekš 125. punktā minēto.

88 — Spriedums, 1971. gada 31. marts, Komisija/Padome, 22/70, EU:C:1971:32, 31. punkts.

89 — Atzinums 1/94, 1994. gada 15. novembris, EU:C:1994:384, 95. un 96. punkts, un spriedums, 2002. gada 5. novembris, Komisija/Dānija, C-467/98, EU:C:2002:625, 83. un 84. punkts.

90 — Atzinums 2/91, 1993. gada 19. marts, EU:C:1993:106, 18. punkts.

91 — Atzinums 1/94, 1994. gada 15. novembris, EU:C:1994:384, 78. un 79. punkts, un spriedums, 2002. gada 5. novembris, Komisija/Dānija, C-467/98, EU:C:2002:625, 85. un 86. punkts.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

2) Par Marrākešas līgumu un Direktīvu 2001/29

137. Kā jau minēts, ar Marrākešas līgumu tiek regulēti noteikti autortiesību aspekti. Ar to līgumslēdzējām pusēm tiek prasīts paredzēt standarta ierobežojumus un izņēmumus autortiesībām, lai ļautu publicētu darbu reproducēšanu, izplatīšanu un publiskošanu formātos, kas ir pieejami personām ar redzes traucējumiem, un atļautu pārrobežu apmaiņu ar šiem darbiem.

138. Savienības līmenī autortiesības regulē Direktīva 2001/29, ar kuru tiek noteikts juridisks ietvars autortiesību un blakustiesību aizsardzībai. Ar šo tiesību aktu tiek saskaņoti daži dalībvalstu tiesību aktu par autortiesībām aspekti, lai šajā ziņā īstenotu četras brīvības, neskarot tādas atšķirības starp šiem tiesību aktiem, kuras negatīvi neietekmē iekšējā tirgus darbību [92].

139. Dažas no šajā tiesvedībā apsvērumus iesniegušajām dalībvalstīm diskutē par to, vai ar Direktīvas 2001/29 5. pantu tiek panākta izņēmumu un ierobežojumu pilnīga saskaņošana. Tās arī aplūko jautājumu, vai ar šo tiesību normu dalībvalstīm piešķirtā rīcības brīvība paredz, ka tās ir *saglabājušas* kompetenci attiecībā uz šiem aspektiem (kā apgalvo vairākas valdības), vai arī Savienība tās ir pilnvarojusi rīkoties vai arī tām piešķīrusi tiesības to darīt (kā uzskata Komisija un te Eiropas Parlaments).

140. Manuprāt, šīs tiesvedības mērķiem šiem jautājumiem nav nozīmes. Sākumā es norādīšu, ka ne spriedumā *Padawan* [93], ne spriedumā *Copydan Båndkopi* [94] Tiesa nenosprieda, ka ar Direktīvas 2001/29 5. pantu tiek panākta vienīgi minimāla saskaņošana. Kas ir būtiskāk, kā izskaidrots iepriekš 129. punktā, ka, lai rastos Savienības ekskluzīvā kompetence, nav nepieciešama pilnīga saskaņošana. Šajā ziņā izšķiroši ir tas, vai jomu, uz kuru attiecas starptautiskais nolīgums, jau lielā mērā reglamentē ES noteikumi tādējādi, ka dalībvalsts kompetence attiecībā uz šo jomu rīkoties ārēji varētu ietekmēt šos noteikumus.

141. Nav apstrīdams, ka izņēmumi un ierobežojumi ir daļa no tiesību aktiem par autortiesībām, kuru lielā mērā regulē Direktīva 2001/29. Kā precizēts šīs direktīvas preambulas 32. apvērumā, šie izņēmumi un ierobežojumi ir izsmeļoši. Turklāt saskaņā ar tas 5. panta 5. punktu un preambulas 44. apsvērumu visi izņēmumi un ierobežojumi ir jāpiemēro saskaņā ar t.s. trīspakāpju pārbaudi [95]. Turklāt Tiesa ir nospriedusi, ka rīcības brīvība, kas ir dalībvalstīm, ja tās izmanto Direktīvas 2001/29 5. pantā paredzētos izņēmumus, "ir jāīsteno Savienības tiesībās noteiktajās robežās") [96]. Visbeidzot, Tiesa ir arī nospriedusi, ka daudzi no 5. pantā ietvertajiem jēdzieniem ir autonomi Savienības tiesību jēdzieni, kuri ir jāinterpretē vienveidīgi visās dalībvalstīs neatkarīgi no šo valstu tiesībām [97].

142. Spriedumā *Broadcasting* Tiesa norādīja, ka, kas attiecās uz starptautisko nolīgumu, par kuru bija runa šajā lietā, jautājumus par blakustiesību ierobežojumiem un izņēmumiem reglamentēja kopīgi ES noteikumi un ka sarunas par šiem jautājumiem varēja ietekmēt vai mainīt šo kopīgo noteikumu darbības jomu [98]. Es neredzu nekādu iemeslu, kāpēc šis secinājums nebūtu piemērojams arī šajā lietā.

92 — Skat. preambulas 1.–7. apsvērumu.

93 — Savā 2010. gada 21. oktobra spriedumā *Padawan*, C-467/08, EU:C:2010:620, 27. punkts, Tiesa vienīgi atkārto viena no lietas dalībniekiem izvirzīto argumentu.

94 — Savā 2015. gada 5. marta spriedumā *Copydan Båndkopi*, C-463/12, EU:C:2015:144, 88. punkts, Tiesa atsaucas uz "daļēju saskaņošanu".

95 — Skat. iepriekš 6. zemsvītras piezīmi.

96 — Spriedums, 2011. gada 1. decembris, *Painer*, C-145/10, EU:C:2011:798, 104. punkts.

97 — Skat. tostarp spriedumus, 2010. gada 21. oktobris, *Padawan*, C-467/08, EU:C:2010:620, 37. punkts, un 2014. gada 3. septembris, *Deckmyn* un *Vrijheidsfonds*, C-201/13, EU:C:2014:2132, 15. punkts.

98 — Spriedums, 2014. gada 4. septembris, Komisija/Padome, C-114/12, EU:C:2014:2151, 88. punkts.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

143. Ir skaidrs, ka Marrākešas līguma noslēgšana Savienības likumdevējam prasīs grozīt Direktīvas 2001/29 5. pantu. Šobrīd šīs tiesību normas 3. punkta b) apakšpunktā dalībvalstu izlemšanai atstāts jautājums par to, vai paredzēt izņēmumus un ierobežojumus "izmantošanai invalīdu labā, kas ir tieši saistīta ar attiecīgo invaliditātes gadījumu un kas pēc rakstura ir nekomerciāla, ciktāl tas vajadzīgs attiecīgajā invaliditātes gadījumā". Tādējādi, lai ievērotu Marrākešas līgumā ietvertos noteikumus, izņēmumi un ierobežojumi, kas noteikti par labu īpašai personu ar invaliditāti kategorijai (personas, kuras ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai drukas lasītnespēju citu iemeslu dēļ), vairs nevar būt izvēles rakstura, un tie būtu jāpadara obligāti.

144. Nevar noliegt, ka var būt dažādi veidi, kā īstenot Marrākešas līgumu, un Savienības likumdevējs tikpat labi varētu nolemt, ka nav nepieciešams pilnībā saskaņot šī nolīguma priekšmetu. Tomēr tas ir lēmums, kas jāpieņem Savienības likumdevējam, jo Direktīvas 2001/29 teksts jebkurā gadījumā būtu jāgroza. Konkrēti, 5. panta 3. punkta b) apakšpunkta pašreizējais formulējums neatspoguļo ne Marrākešas līguma burtu, ne garu, un dalībvalstis nevar *de facto* grozīt vai apiet šo ES tiesību normu, uzņemoties autonomas starptautiskas saistības [99].

145. Šajā kontekstā ir vērts norādīt, ka Direktīvas 2001/29 preambulas 44. apsvērumā ir noteikts, ka direktīvā paredzētie izņēmumi un ierobežojumi "būtu jāīsteno saskaņā ar starptautiskajām saistībām".

146. Turklāt šķiet, ka direktīvas 6. panta darbības jomu par saistībām attiecībā uz tehnoloģiskiem pasākumiem un it īpaši tā 4. punktu arī ietekmē Marrākešas līguma 7. pants. Šajā pēdējā tiesību normā līgumslēdzējām pusēm ir prasīts veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka gadījumos, kad tās nodrošina atbilstīgu tiesisko aizsardzību un efektīvus tiesiskās aizsardzības līdzekļus pret efektīvu tehnoloģisko pasākumu apiešanu, šī tiesiskā aizsardzība neliedz saņēmējiem izmantot šajā līgumā noteiktos ierobežojumus un izņēmumus.

147. Tādējādi man šķiet, ka Marrākešas līguma noslēgšana, izmantojot LESD 3. panta 2. punkta formulējumu, nenovēršami "ietekmēs Savienības kopīgos noteikumus vai mainīs to darbības jomu".

148. Tas ir jautājums, kas ir LESD 3. panta 2. punkta centrā. Galu galā Tiesa nesen ir apstiprinājusi, ka tas, ka attiecīgajās Savienības tiesību normās dalībvalstīm atstāta plaša novērtējuma brīvība šo tiesību normu transponēšanai un īstenošanai, neizslēdz ekskluzīvo kompetenci [100]. Tāpat nekādas nozīmes šajā ziņā nav tam, ka ne vien Savienībai, bet arī dalībvalstīm var nākties mainīt savas valsts tiesību normas, lai īstenotu starptautisku nolīgumu. Kā minēts iepriekš, kompetence var būt ekskluzīva ārēji, būdama dalīta iekšēji. Ja tas tā ir, tad iekšējās kompetences izmantošanu reglamentē LESD 2. panta 2. punkts, nevis 3. panta 2. punkts.

149. Šo secinājumu neliek apšaubīt tas, kā norāda Apvienotās Karalistes valdība, ka dalībvalstis var īstenot Marrākešas līgumu, grozot savas tiesību normas par autortiesībām, formāli nepārkāpdamas Direktīvu 2001/29. Kā Tiesa atkārtoti ir nospriedusi, starptautiskas saistības var ietekmēt Savienības tiesību normas pat tad, ja starp šīm saistībām un šīm tiesību normām nav pretrunu [101]. Katrā ziņā, kā minēts iepriekš 143. punktā, 5. panta 3. punkta b) apakšpunktā paredzēto izņēmumu un ierobežojumu izvēles raksturs acīmredzami neatbilst ne Marrākešas līguma garam, ne burtam: šī līguma īstenošana Savienības līmenī nenovēršami prasītu, lai šajā tiesību normā tiek veikti grozījumi.

150. Marrākešas līguma noslēgšanai īstenojamās kompetences ekskluzīvo raksturu apstiprina arī tas, ka Tiesa, atbildot uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu par Direktīvas 2001/29 5. panta 2. punkta d) apakšpunkta interpretāciju, nosprieda, ka, pieņemot Direktīvu 2001/29, Savienības likumdevējs "ir īstenojis kompetenci, kas intelektuālā īpašuma jomā sākotnēji bija paredzēta dalībvalstīm". Tādējādi tā

99 — Šajā ziņā skat. ģenerāladvokātes E. Šarpstones secinājumus lietā Komisija/Padome, C-114/12, EU:C:2014:224, 157. punkts.

100 — Spriedums, 2014. gada 26. novembris, *Green Network*, C-66/13, EU:C:2014:2399, 50.–60. punkts (it īpaši 54. punkts).

101 — Atzinums 1/13, 2014. gada 14. oktobris, EU:C:2014:2303, 86. punkts un tajā minētā judikatūra.

N. WAHL ATZINUMS – ATZINUMA PROCEDŪRA SASKAŅĀ AR LESD 218. PANTA 11. PUNKTU

nosprieda, ka attiecībā uz šīs direktīvas piemērošanas jomu ir uzskatāms, ka Savienība ir aizstājusi dalībvalstis, kuras vairs nav kompetentas īstenot attiecīgos Bernes konvencijas noteikumus, kuri ir iedvesmojuši šajā direktīvā ietvertās tiesību normas [102]. Šie secinājumi *mutatis mutandis* šķiet ļoti nozīmīgi šajā lietā.

151. Visbeidzot, ciktāl jāņem vērā paredzamā ES tiesību attīstība, lai noteiktu, vai attiecīgā kompetence ir ekskluzīva vai dalīta, nevar ignorēt to, ka 2015. gada 19. maijā Padome nolēma LESD 241. panta kārtībā lūgt Komisijai nekavējoties iesniegt tiesību akta priekšlikumu ES tiesiskā regulējuma grozīšanai, lai īstenotu Marrākešas līguma paredzētos noteikumus.

152. Man šķiet, ka, tiklīdz šie grozījumi tiks pieņemti, vairs nebūs šaubu, ka Savienība būs īstenojusi savu kompetenci veidā, kas ir nesavienojams ar dalībvalstu atlikušās ārējās kompetences pastāvēšanu. Jebkāda individuāla vai kolektīva dalībvalstu darbība, lai uzņemtos saistības pret trešajām valstīm Marrākešas līguma regulētajā jomā, faktiski ietekmēs tā īstenošanai pieņemtās Savienības tiesību normas.

153. Katrā ziņā neatkarīgi no šiem iespējamajiem grozījumiem šķiet, ka pašas Direktīvas 2001/29 preambulā ir paredzēta iespējamā nākotnes darbība, lai nodrošinātu lielāku saskaņotību izņēmumu un ierobežojumu jomā. Tās preambulas 32. apsvērumā skaidri minēts, ka dalībvalstīm "saskanīgāk jāpiemēro minētie izņēmumi un ierobežojumi, ko novērtēs, nākotnē pārskatot īstenojamos tiesību aktus" [103].

154. Tādējādi šķiet, ka LESD 3. panta 2. punkta pēdējā daļā ietvertie nosacījumi ir izpildīti.

IV – **Secinājumi**

155. Pamatojoties uz iepriekš minētajiem apsvērumiem, es Tiesai ierosinu uz jautājumu, kuru Komisija uzdevusi savā lūgumā sniegt atzinumu atbilstoši LESD 218. panta 11. punktam, atbildēt šādi:

Eiropas Savienībai ir ekskluzīva kompetence noslēgt 2013. gada 27. jūnijā Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācijas (*WIPO*) pieņemto Marrākešas līgumu, kas atvieglo piekļuvi iespieddarbiem personām, kuras ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai drukas lasītnespēju citu iemeslu dēļ.

102 — Spriedums, 2012. gada 26. aprīlis, *DR* un *TV2 Danmark*, C-510/10, EU:C:2012:244, 31. punkts un tajā minētā judikatūra.

103 — Attiecībā uz preambulas 32. apsvērumu skat. arī spriedumu, 2010. gada 21. oktobris, *Padawan*, C-467/08, EU:C:2010:620, 35. punkts.